

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі»

здобувача Гнатюка Андрія Євгеновича

(підпис)

Науковий керівник: д.е.н., професорка Яценко Ольга Миколаївна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

спеціальність

051 Економіка

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи (гарант)

Завідувач кафедри

освітньо-професійної програми

Ярослава СТОЛЯРЧУК

Тетяна ЦИГАНКОВА

2024 p.

2024 p.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Гнатюку Андрію Євгеновичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "07" грудня 2024 р. № 2233-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах монографій, публікацій у фахових періодичних виданнях, матеріалів наукових всеукраїнських та міжнародних конференцій щодо визначення трендів розвитку міжнародної торгівлі, статистичних даних та обстежень, зокрема звітів СОТ, звітів Державного комітету статистики щодо досліджень та публікацій, розміщених в мережі Інтернет.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження міжнародної торгівлі в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку (назва розділу)
Розділ 2	Глобальні виклики, тренди та пріоритети розвитку міжнародної торгівлі (назва розділу)

Об'єкт дослідження:	Процес трансформації глобальної торговельної системи та міжнародної торгівлі в умовах світової економічної нестабільності
Предмет дослідження:	Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі в умовах нерівномірного економічного розвитку та їх вплив на інтеграцію України у світовий економічний простір
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Вивчення та детальна характеристика глобальних трендів розвитку міжнародної торгівлі

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити сутність міжнародної торгівлі, теорії й концепції розвитку Розкрити сучасні технології міжнародної торгівлі Проведення характеристики глобальних викликів, трендів та пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі
У розділі 2	Виявити проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі Дослідження перспектив та викликів для України. Зазначити глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

_____ Яценко О. М.

(Прізвище та ініціали)

Завдання одержав здобувач

(підпис)

« » _____ 2024 р.

_____ Гнатюк А. Є.

(Прізвище та ініціали)

« » _____ 2024 р.

Відгук
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Гнатюка Андрія Євгеновича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

На тему: «Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі»

1. *Актуальність теми:* Міжнародна торгівля є одним із найважливіших факторів економічного зростання, що сприяє сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів, створенню робочих місць і підприємництву; а для України, яка прагне стати частиною світової економічної системи, очевидним є аналіз сучасних загроз і можливостей, що обумовлені нерівномірністю глобального економічного розвитку, особливо під час війни з агресором.
2. *Позитивні риси кваліфікаційної роботи:* в КБР визначено проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг. Акцентовується увага, що міжнародний економічний ландшафт сьогодні характеризується зростаючою нерівністю та відмінними темпами зростання між регіонами. Глобальна економіка рухається «мляво», що вважається рецесією в глобальному масштабі. Прогноз на 2024 рік передбачає невелике зростання (2,5%), яке обумовлено відновленням єврозони та уникненням негативних наслідків в інших провідних економіках.
3. *Наявність самостійних розробок автора:* Гнатюк А. Є. частково дослідив торговельну та зовнішню політику Європейського Союзу, інструменти його торговельної політики. Приділив увагу питанню повномасштабного вторгнення Росії в Україну, що трансформувало економічні зв'язки між Європейським Союзом і Україною та Росією. До російського вторгнення в Україну ЄС був основним партнером у торгівлі з Росією та Україною, проте, наразі, на ЄС припадає 42% від загального обсягу російського та 40% від загального обсягу українського експорту.
4. *Цінність теоретичних висновків і практичних рекомендацій:* здобувач ідентифікував, що сучасні технології міжнародної торгівлі включають цифровий інструментарій, який значно полегшує і прискорює торгові процеси, ці технології також сприяють розвитку міжнародного бізнесу. Встановив, що цифрова економіка найбільше постраждала від глобалізації. Обґрунтував, що наявність нових технологій суттєво впливає на ведення бізнесу та вибір товарів для клієнта.
5. *Наявність недоліків:* Досліджуючи інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності, необхідно було розглянути не лише основні рамкові угоди СОТ: GATT, GATS та TRIPS, а і інші угоди, зокрема ті, що стосуються електронної комерції і відіграють важливу роль у міжнародній торгівлі. Робота виграла б, якби автор використав статистичні методи дослідження для підтвердження результатів дослідження. Робота має ряд граматичних, стилістичних і технічних помилок.
6. *Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:* Кваліфікаційна бакалаврська робота відповідає встановленим методичним вимогам і може бути допущена до захисту перед ЕК.

Науковий
керівник

(підпис)

д.е.н., професор

(науковий ступінь, учене
звання)

Яценко О.М.

(прізвище, ініціали)

“03” червня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінку, 1 таблицю, 13 рисунків, список використаних джерел з 46 найменувань

Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі

Об'єктом дослідження є процес трансформації глобальної торговельної системи та міжнародної торгівлі в умовах світової економічної нестабільності.

Предметом дослідження є глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі в умовах нерівномірного економічного розвитку та їх вплив на інтеграцію України у світовий економічний простір

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є вивчення та детальна характеристика глобальних трендів розвитку міжнародної торгівлі.

Завданнями кваліфікаційної бакалаврської роботи є:

1. Визначити сутність міжнародної торгівлі, теорії й концепції розвитку
2. Розкрити сучасні технології міжнародної торгівлі
3. Проведення характеристики глобальних викликів, трендів та пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі
4. Виявити проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі
5. Дослідження перспектив та викликів для України.
6. Зазначити глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів.

Методами дослідження кваліфікаційної бакалаврської роботи виступали: методи індукції та дедукції, логічний метод, історичний метод, метод порівняльного аналізу, метод наукової абстракції, системний підхід, структурно-функціональний

метод, метод узагальнення, методи аналізу та синтезу, методи графічного, статистичного та факторного аналізу.

Теоретичні та практичні результати: визначено сутність міжнародної торгівлі і концепції її розвитку, розкрито сучасні технології міжнародної торгівлі, проведено характеристику глобальних викликів, трендів та пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі, також досліджено перспективи та виклики для України, визначено глобальні сценарії розвитку торгівлі скрізь призму українських національних інтересів.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2024 р.

Рік захисту роботи: 2024 р.

Ключові слова: розвиток, міжнародна торгівля, тенденції, потенціал України, глобальні виклики, технології торгівлі, українські національні інтереси

ЗМІСТ

Зміст.....	2
Вступ.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ НЕРІВНОМІРНОСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	6
1.1. Сутність міжнародної торгівлі та теорії й концепції її розвитку	6
1.2. Сучасні технології міжнародної торгівлі.....	14
1.3. Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності	18
Розділ 2. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	23
2.1. Проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг.....	23
2.2. Торговельна політика та зовнішня політика Європейського Союзу : перспективи та виклики для України.....	28
2.3. Глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародна торгівля є одним з ключових чинників економічного зростання, що сприяє сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів, створенню робочих місць та розвитку підприємництва.

Особливо важливою є її роль для України, яка прагне інтегруватися у світовий економічний простір. Аналізуючи сучасні виклики та можливості, пов'язані з нерівномірністю глобального економічного розвитку, актуальність дослідження міжнародної торгівлі стає очевидною, особливо сьогодні, під час війни з агресором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати теоретичних та емпіричних досліджень міжнародної торгівлі представлено в наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів: Дж. Бхагваті, У. Дадуша, Б. Лейсегі Гардокі, К. Логана, А. Менсона, С. Шваба, В. Торстенсена, В. Реге, Р. Маккалока, М. Канаде, Е. Брауна, М. Штерна, М. Роя, Р. Ахрая, Д. Хуммельса, Дж. Ішії, К.М. Юі, Р. Джонсона, Г. Ногuera, Дж. Андерсона, Т. Карпентера, А. Лендле, М. Кеслера, І. Боццрта, А. Кека, Дж. Хенкока, К. Ні, М.Н. Шонгве, Т. Стюарта, Дж. Джексона, О. Довгаль, Д. Лук'яненко, Т. Циганкової, Т. Оболенської, Т. Гордєєвої, Г. Солодковської, Т. Орехової та інших. Серед науковців, предметом вивчення яких стали асиметрії глобальної економічної системи, в т.ч. регіональні та цифрові, в цілому та їх окремих підсистем на різних рівнях, можна виокремити: Дж. Акерлофа, С. Беренди, Дж. Бортса, Н. Божидарніка, А. Вірковську, Г. Зіберт, В. Клочкова, Н. Кравчук, Г. Мюрдаля, В. Новицького, Д. Лук'яненко, А. Мокія, Г. Моргентау, Т. Орехову, Н. Резнікову, Є. Савельєва, В. Сіденка, С. Сіденко, І. Сторонянську, М. Спенса, Дж. Стігліца, О. Уільямсона, В. Чужикова, А. Філіпенко, С. Юрія, Я. Столярчук тощо.

Ці автори розглянули різні аспекти міжнародної торгівлі, включаючи теоретичні основи, політичні імплікації та економічні наслідки, що дозволяє зрозуміти складність та багатогранність сучасної глобальної економіки. Також вони досліджували вплив глобалізації на економічні процеси, запропонували теорії

конкурентних переваг та моделі міжнародної торгівлі. Проте питання впливу сучасних глобальних трендів на міжнародну торгівлю залишаються недостатньо вивченими, що визначає необхідність подальших досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є вивчення та детальна характеристика глобальних трендів розвитку міжнародної торгівлі, їх впливу на економічний розвиток та інтеграцію України у світову економіку.

Завдання даного дослідження складаються з:

- Дослідження теоретичних засад міжнародної торгівлі в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку
 - Визначення сутності міжнародної торгівлі та теорії й концепції її розвитку
 - Розкриття сучасних технологій міжнародної торгівлі
 - Вивчення інституціонального регулювання міжнародної торговельної діяльності
- Проведення характеристики глобальних викликів, трендів та пріоритетів розвитку міжнародної торгівлі
 - З'ясування проблеми та тенденцій розвитку глобальної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг
 - Дослідження перспектив та викликів для України торговельної політика та зовнішньої політики Європейського Союзу
 - Зазначення глобальних сценаріїв розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів

Об'єкт дослідження – процес трансформації глобальної торговельної системи та міжнародної торгівлі в умовах світової економічної нестабільності.

Предмет дослідження – глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі в умовах нерівномірного економічного розвитку та їх вплив на інтеграцію України у світовий економічний простір.

Методи дослідження:

Статистичний аналіз - оцінка кількісних показників міжнародної торгівлі, таких як обсяг експорту та імпорту, торговий баланс, темпи зростання торгівлі; Порівняльний аналіз - вивчення та порівняння торгових політик різних країн або регіонів для виявлення найуспішніших практик та тенденцій; Інституційний аналіз - дослідження ролі міжнародних організацій (WTO, UNCTAD, IMF) та національних інститутів у регулюванні міжнародної торгівлі; Економетричний аналіз - побудова економетричних моделей для вивчення впливу різних факторів на розвиток міжнародної торгівлі; SWOT-аналіз - виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз для міжнародної торгівлі; Форсайт-дослідження - прогнозування майбутніх тенденцій та змін у міжнародній торгівлі; Кейс-стаді - глибокий аналіз конкретних випадків або ситуацій у міжнародній торгівлі для виявлення специфічних тенденцій та практик; Соціологічні методи - вивчення думок та оцінок експертів, бізнесменів, споживачів щодо поточних тенденцій у міжнародній торгівлі; Контент-аналіз - аналіз змісту публікацій у ЗМІ, спеціалізованих виданнях для виявлення загальних настроїв та тем у сфері міжнародної торгівлі.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість роботи полягає у розвитку концепцій міжнародної торгівлі та обґрунтуванні нових підходів до її аналізу в умовах сучасних глобальних викликів.

Практична значущість полягає у використанні отриманих результатів для розробки рекомендацій з оптимізації торговельної політики України та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Інформаційна база дослідження. Дослідження базується на аналізі праць вітчизняних та зарубіжних науковців, статистичних даних, розміщених на офіційних сайтах, звітів міжнародних організацій, а також на результатах власних досліджень.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ НЕРІВНОМІРНОСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність міжнародної торгівлі та теорії й концепції її розвитку

Міжнародна торгівля, як економічна діяльність, що перетинає національні кордони, відіграє важливу роль у сучасному світі. Вона полягає в обміні товарами, послугами, капіталом та робочою силою між країнами.

За словами В.М. Русановського: "Міжнародна торгівля - це система економічних відносин між суб'єктами різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці та проявляється у взаємному обміні товарами, послугами, факторами виробництва та інформацією." [16] На думку В.А. Співака: "Міжнародна торгівля - це система економічних відносин між суб'єктами різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці, проявляється у взаємному обміні товарами, послугами, факторами виробництва та інформацією, а також пов'язана з рухом капіталів та робочої сили" [17].

Згідно з визначенням О.С. Власюка: "Міжнародна торгівля - це система економічних відносин між суб'єктами різних країн, що виникає на основі міжнародного поділу праці та проявляється у взаємному обміні товарами, послугами, факторами виробництва та інформацією." [12]

"Близько 5 200 років тому Урук, на півдні Месопотамії, був, мабуть, першим містом, яке коли-небудь бачив світ, де в межах його шестимильних стін проживало понад 50 000 людей. Урук, сільське господарство якого процвітало завдяки складним зрошувальним каналам, був домівкою для першого класу посередників, торгових посередників... Кооперативна торговельна мережа... встановила модель, яка збережеться протягом наступних 6 000 років [6].

В останні століття економісти зосередилися на спробах зрозуміти і пояснити ці торговельні моделі. Виділяють три етапи глобалізації :

1. Глобалізація 1.0 з 1492 до 1800 року;
2. Глобалізація 2.0 з 1800 до 2000 року;
3. Глобалізація 3.0 з 2000 до сьогодні.

У Глобалізації 1.0 нації домінували у глобальній експансії. У Глобалізації 2.0 транснаціональні компанії піднялися і підштовхнули глобальний розвиток. Сьогодні глобалізацію 3.0 визначають технології. В свою чергу, діяльність у сфері міжнародної торгівлі широко класифікується за 3 підрозділами, а саме: міжнародні торговельні операції, стратегічні альянси та прямі іноземні інвестиції. Вони розглядаються нижче:

Міжнародні торговельні операції визначають те, що цієї категорії належать операції, що становлять міжнародний бізнес через імпорт та експорт, імпортно-експортні комбіновані операції та транзит. Хоча в деяких випадках сторони можуть мати різні інтереси, для отримання взаємної вигоди вони узгоджують свої розбіжності та досягають взаємного консенсусу, визначаючи пріоритети вигоди. Ці міжнародні торговельні операції юридично розглядаються в категорії двосторонніх контрактів, які складаються з міжнародних договорів купівлі-продажу як правового інструменту. У більшості випадків ці операції є короткостроковими, проте відносини між сторонами можуть бути довгостроковими або короткостроковими, залежно від їхнього вибору.

Стратегічні альянси зосереджена в тому, що ця категорія в основному включає такі види діяльності, як франчайзинг, субпідряд, спільні підприємства (приватні або державні) тощо. Це операції, що передбачають співпрацю між різними партнерами з різних країн, пов'язані з передачею технологій на глобальному рівні.

Прямі іноземні інвестиції визначається тим, що дана стратегія тісно пов'язана з категоріями залучення, ризику та прибутку, кожна з яких має максимальний потенціал. Це альтернатива виходу на глобальний ринок. Вона відноситься до категорії транскордонних інвестицій, коли зацікавлені резиденти однієї країни інвестують або мають значний вплив на підприємства, розташовані в іншій країні [10].

Щоб краще зрозуміти, як розвивалася сучасна глобальна торгівля, важливо розуміти, як країни торгували одна з одною в минулому. З часом економісти розробили теорії, які пояснюють механізми глобальної торгівлі. Основні історичні теорії називаються класичними і розглядаються з точки зору окремої країни, або країнознавчими. До середини двадцятого століття теорії почали змінюватись, щоб пояснити торгівлю з точки зору фірми, а не країни. Ці теорії називаються сучасними і базуються на фірмах або компаніях. Обидві ці категорії, класичні та сучасні, складаються з кількох міжнародних теорій.

Рисунок 1.1 Глобалізація як категорія [15]

Меркантилізм, що виник у XVI столітті, був однією з перших спроб розробити економічну теорію. Ця теорія стверджувала, що багатство країни визначається кількістю її золотих і срібних запасів. У найпростішому розумінні меркантилісти вважали, що країна повинна збільшувати свої запаси золота і срібла шляхом заохочення експорту і стримування імпорту.

Іншими словами, якщо люди в інших країнах купують у вас більше (експорт), ніж продають вам (імпорт), то вони повинні заплатити вам різницю золотом і сріблом. Метою кожної країни було мати позитивне сальдо торгового балансу, тобто ситуацію, коли вартість експорту перевищує вартість імпорту, і уникати дефіциту торгового балансу, тобто ситуації, коли вартість імпорту перевищує вартість експорту.

Більш уважний погляд на світову історію з 1500-х до кінця 1800-х років допомагає пояснити, чому меркантилізм процвітав. 1500-ті роки ознаменувалися появою нових національних держав, правителі яких прагнули зміцнити свої нації шляхом створення більших армій та національних інституцій. Збільшуючи експорт і торгівлю, ці правителі змогли накопичити більше золота і багатства для своїх країн. Одним із способів, яким багато з цих нових держав стимулювали експорт, було запровадження обмежень на імпорт. Ця стратегія називається протекціонізмом і використовується досі.

Держави збільшували своє багатство, використовуючи свої колонії по всьому світу, намагаючись контролювати більше торгівлі та накопичити більше багатства.

Британська колоніальна імперія була одним з найуспішніших прикладів; вона прагнула збільшити своє багатство, використовуючи сировину з різних місць, починаючи від нинішньої Америки і закінчуючи Індією. Франція, Нідерланди, Португалія та Іспанія також досягли успіху у створенні великих колоніальних імперій, які принесли величезні багатства їхнім правлячим націям.

Хоча меркантилізм є однією з найстаріших теорій торгівлі, він залишається частиною сучасного мислення. Такі країни, як Японія, Китай, Сінгапур, Тайвань і навіть Німеччина, все ще надають перевагу експорту і перешкоджають імпорту через форму неомеркантилізму, в якій країни просувають поєднання протекціоністської політики та обмежень з субсидіями для внутрішньої промисловості.

Майже кожна країна в той чи інший момент впроваджувала певну форму протекціоністської політики для захисту ключових галузей своєї економіки. Хоча експортно-орієнтовані компанії зазвичай підтримують протекціоністську політику,

яка сприяє їхнім галузям чи фірмам, інші компанії та споживачі страждають від протекціонізму.

Платники податків платять за державні субсидії на окремі види експорту у вигляді вищих податків. Обмеження імпорту призводить до зростання цін для споживачів, які платять більше за товари чи послуги іноземного виробництва.

Прихильники вільної торгівлі підкреслюють, що вільна торгівля приносить користь усім членам світової спільноти, тоді як протекціоністська політика меркантилізму приносить користь лише окремим галузям, за рахунок споживачів та інших компаній, як всередині галузі, так і за її межами.

У 1776 році Адам Сміт поставив під сумнів провідну меркантилістську теорію того часу у праці "Багатство народів" [1]. Останні версії були відредаговані вченими та економістами.

Сміт запропонував нову теорію торгівлі під назвою "абсолютна перевага", яка зосереджувалася на здатності країни виробляти товар більш ефективно, ніж інша країна.

Сміт стверджував, що торгівля між країнами не повинна регулюватися або обмежуватися державною політикою чи втручанням. Він стверджував, що торгівля повинна відбуватися природним чином відповідно до ринкових сил.

У гіпотетичному світі з двома країнами, якщо країна А може виробляти товар дешевше або швидше (або і те, і інше), ніж країна Б, то країна А має перевагу і може зосередитися на спеціалізації на виробництві цього товару. Аналогічно, якщо країна Б була кращою у виробництві іншого товару, вона також могла б зосередитися на спеціалізації.

Завдяки спеціалізації країни могли б підвищити ефективність, оскільки їхня робоча сила стала б більш кваліфікованою, виконуючи ті самі завдання. Виробництво також стало б ефективнішим, оскільки з'явився б стимул створювати швидші та кращі методи виробництва, що сприяло б поглибленню спеціалізації.

Теорія Сміта стверджувала, що від підвищення ефективності виграють люди в обох країнах, а торгівлю слід заохочувати. Його теорія стверджувала, що

багатство країни слід оцінювати не за кількістю золота і срібла, а за рівнем життя її населення.

Виклик теорії абсолютних переваг полягав у тому, що деякі країни можуть бути кращими у виробництві обох товарів, а отже, мати перевагу в багатьох сферах. І навпаки, інша країна може не мати *жодних* корисних абсолютних переваг.

Щоб відповісти на цей виклик, англійський економіст Девід Рікардо у 1817 році запровадив теорію порівняльних переваг. Рікардо стверджував, що навіть якщо країна А має абсолютну перевагу у виробництві *обох* продуктів, спеціалізація і торгівля все одно можуть відбуватися між двома країнами.

Порівняльна перевага виникає тоді, коли країна не може виробляти товар ефективніше, ніж інша країна, але вона *може* виробляти цей товар краще і ефективніше, ніж інші товари.

Різниця між цими двома теоріями дуже тонка. Порівняльна перевага зосереджується на відносній різниці у продуктивності, тоді як абсолютна перевага - на абсолютній продуктивності.

У процесі постійного розвитку теорій міжнародної торгівлі Майкл Портер з Гарвардської школи бізнесу розробив нову модель для пояснення національних конкурентних переваг у 1990 році. Теорія Портера стверджувала, що конкурентоспроможність країни в галузі залежить від здатності галузі до інновацій та модернізації.

Його теорія була зосереджена на поясненні того, чому деякі країни є більш конкурентоспроможними в певних галузях. Для пояснення своєї теорії Портер визначив чотири детермінанти, які він пов'язав між собою. Цими чотирма детермінантами є :

4. ресурси та можливості місцевого ринку;
5. умови попиту на місцевому ринку;
6. місцеві постачальники та взаємодоповнюючі галузі;
7. характеристики місцевої компанії.

Пропоную розглянути кожен з них детальніше :

1. Ресурси та можливості місцевого ринку (факторні умови). Портер визнав цінність теорії факторних пропорцій, яка розглядає ресурси країни (наприклад, природні ресурси та наявну робочу силу) як ключові фактори, що визначають, яку продукцію країна буде імпортувати або експортувати.

Портер додав до цих базових факторів новий список просунутих факторів, які він визначив як кваліфіковану робочу силу, інвестиції в освіту, технології та інфраструктуру. Він вважав, що ці передові фактори забезпечують країні стійку конкурентну перевагу.

2. Умови попиту на місцевому ринку. Портер вважав, що розвинений внутрішній ринок має вирішальне значення для забезпечення постійних інновацій, створюючи тим самим стійку конкурентну перевагу. Компанії, чий внутрішній ринок є розвиненим, визначальним та вимогливим, змушені постійно впроваджувати інновації та розробляти нові продукти і технології.

Багато джерел вважають, що саме вибагливі американські споживачі змушують американські компанії-розробники програмного забезпечення постійно впроваджувати інновації, створюючи таким чином стійку конкурентну перевагу у сфері програмних продуктів та послуг.

3. Місцеві постачальники та суміжні галузі. Щоб залишатися конкурентоспроможними, великі міжнародні компанії отримують вигоду від наявності сильних, ефективних допоміжних та суміжних галузей, які забезпечують ресурсами, необхідними для галузі. Певні галузі об'єднуються в географічні кластери, що забезпечує ефективність і продуктивність.

4. Локальні характеристики фірми. Локальні характеристики фірми включають стратегію фірми, структуру галузі та галузеву конкуренцію. Локальна стратегія впливає на конкурентоспроможність фірми. Здоровий рівень конкуренції між місцевими компаніями стимулюватиме інновації та конкурентоспроможність [3].

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що торгівля - це концепція обміну товарами та послугами між двома особами або організаціями. Міжнародна торгівля - це концепція такого обміну між людьми або організаціями в двох різних країнах.

Незважаючи на те, що це спрощене визначення, фактори, які впливають на торгівлю, є складними, і економісти протягом століть намагалися інтерпретувати тенденції та фактори через еволюцію теорій торгівлі. Існує дві основні категорії міжнародної торгівлі - класична, що базується на країнах, і сучасна, що базується на фірмах.

Теорія Портера стверджує, що конкурентоспроможність країни в галузі залежить від здатності галузі до інновацій та модернізації. Він виділив чотири ключові детермінанти: ресурси та можливості місцевого ринку (факторні умови), умови попиту на місцевому ринку, місцеві постачальники та взаємодоповнюючі галузі та характеристики місцевої фірми.

Міжнародна торгівля є ключовим елементом глобальної економіки, що полягає в обміні товарами та послугами між країнами. Вона сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, економічному зростанню, збільшенню добробуту та технологічному прогресу.

Теорії міжнародної торгівлі:

- Меркантилізм - накопичення золота та срібла через позитивний торговий баланс. Здійснювався за рахунок фокусу на державному регулюванні торгівлі та протекціонізмі.

- Теорія абсолютних переваг Адама Сміта визначає, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів, які вони можуть виробляти з найменшими витратами.

- Теорія порівняльних переваг Давида Рікардо вказує, що навіть якщо країна не має абсолютних переваг, вона може виграти від торгівлі, спеціалізуючись на товарах з найменшими відносними витратами. Його теорія розкриває глибші переваги міжнародної спеціалізації.

- Теорія факторів виробництва Хекшера-Оліна вказує, що країни експортують товари, для виробництва яких вони мають надлишок факторів виробництва (земля, праця, капітал). В цій теорії науковець враховує вплив ресурсної бази на міжнародну торгівлю.

- Теорія життєвого циклу продукту Раймонда Вернона визначає те, що продукти проходять через різні етапи життєвого циклу (нововведення, зрілість, насичення), що впливає на міжнародну торгівлю. Тим самим, він підкреслює динамічні аспекти торгівлі та технологічні зміни.

- Теорія нової торгівлі Пола Кругмана вказує на значимості економії на масштабі та мережеві ефекти сприяють концентрації виробництва та міжнародній торгівлі. Таким чином вона враховує роль великих компаній та глобальних ланцюгів постачання.

- Теорія конкурентних переваг Майкла Портера вказує на те, що конкурентоспроможність нації залежить від здатності її підприємств до інновацій та модернізації. В своїй суті це розширює розуміння факторів, що впливають на міжнародну торгівлю.

Кожна з цих теорій пропонує різні підходи до розуміння міжнародної торгівлі та факторів, що впливають на її розвиток. Разом вони створюють багатогранну картину, що дозволяє комплексно аналізувати глобальні економічні процеси та тенденції.

1.2. Сучасні технології міжнародної торгівлі

Одним із фундаментальних способів, за допомогою якого технологія зробила революцію в міжнародній торгівлі, є цифрова комунікація. Інтернет, електронна пошта та відеоконференції усунули географічні бар'єри, дозволивши бізнесу зв'язуватися з партнерами та клієнтами по всьому світу в режимі реального часу.

Комунікація стала швидшою, ефективнішою та доступнішою, що уможливило швидке прийняття рішень, спільні зусилля та безперешкодну координацію глобальної торговельної діяльності. Такий рівень глобального зв'язку значно підвищив швидкість та ефективність міжнародних торговельних операцій.

Розвиток електронної комерції та інтернет-ринків суттєво вплинув на міжнародну торгівлю. Тепер бізнес може зв'язатися з клієнтами в різних країнах лише кількома кліками, розширюючи своє охоплення ринку в геометричній

прогресії. Онлайн-платформи, такі як Amazon, Alibaba та eBay, створили глобальний ринок, об'єднавши покупців і продавців з усього світу. Електронна комерція також полегшила транскордонні транзакції, спростивши процес купівлі-продажу на міжнародному рівні. Малі та середні підприємства (МСП) особливо виграли від доступності та глобальної присутності, яку надають платформи електронної комерції.

Автоматизація трансформувала ланцюги поставок, зробивши їх більш ефективними та рентабельними. Такі технології, як робототехніка, штучний інтелект і машинне навчання, автоматизували різні завдання, зменшивши кількість людських помилок і прискоривши процеси. Склади та розподільчі центри тепер використовують роботів для збирання, пакування та сортування, підвищуючи точність та продуктивність. Крім того, автоматизація покращила управління запасами, прогнозування попиту та логістику, що призвело до швидшої та надійнішої доставки товарів. Таке підвищення ефективності не лише зменшило витрати, але й дозволило компаніям ефективніше реагувати на запити клієнтів.

Наявність величезних обсягів даних дала бізнесу цінну інформацію про ринкові тенденції, поведінку клієнтів та ефективність ланцюгів поставок. Інструменти аналізу даних дозволяють компаніям аналізувати складні масиви даних, виявляти закономірності та приймати рішення на основі даних.

Розуміючи вподобання клієнтів та динаміку ринку, компанії можуть адаптувати свої продукти та послуги до конкретних потреб. Крім того, аналітика даних дає змогу точніше прогнозувати попит, оптимізувати управління запасами та покращити оцінку ризиків, що сприяє прийняттю більш ефективних рішень у процесі міжнародної торгівлі.

Технології відіграли значну роль у спрощенні митних процедур та сприянні торгівлі. Автоматизовані системи митного оформлення, такі як електронна документація та митні декларації, спростили процеси імпорту та експорту, зменшивши паперовий документообіг та адміністративний тягар.

Системи "єдиного вікна", які забезпечують централізовану платформу для подання документів, пов'язаних з торгівлею, ще більше підвищили ефективність і

прозорість. Передові технології, такі як блокчейн, мають потенціал для посилення безпеки та відстежуваності в міжнародній торгівлі завдяки забезпеченню незмінних записів про транзакції [9].

Оскільки ланцюги поставок стають довшими та все більш взаємопов'язаними, управління ними стає дедалі складнішим завданням. Більше того, зовнішні фактори, такі як волатильність ринку, коливання, спричинені пандемією, та підвищена увага до впливу ланцюгів постачання на навколишнє середовище, спричинили регіоналізацію та створили попит на оптимізацію.

Цікаво, що це прискорило появу торгових технологій, які допомагають МСП та зацікавленим сторонам зосередитися на стійкості ланцюгів поставок, щоб зробити світову торгівлю більш ефективною, інклюзивною та справедливою. Хоча для повної інтеграції цих технологій у торговельну екосистему знадобиться певний час, я вважаю, що важливо розповісти більше про типи доступних технологій і про те, що вони можуть зробити.

У грудні 2020 року глобальне опитування Всесвітнього економічного форуму виявило п'ять нових технологій: Інтернет речей у ланцюгах поставок, цифрові платежі, платформи електронної комерції, хмарні обчислення та 5G, які обіцяють змінити традиційний ландшафт міжнародної торгівлі.

Ці технології нової ери не лише сприяють створенню платформ для пошуку продавців і покупців, а й дозволяють постачальникам послуг, таким як торгові фінансисти, страхові компанії та логістичні компанії, спілкуватися між собою та забезпечувати інтероперабельність в екосистемі. Простіше кажучи, технології здатні зробити транскордонну торгівлю більш ефективною, інклюзивною та справедливою для МСП по всьому світу [5].

Міжнародна торгівля завжди була важливим аспектом глобального бізнесу. Швидкі темпи технологічного прогресу останніх років змінили підхід компаній до міжнародної торгівлі, зробивши її більш ефективною, надійною та економічно вигідною.

Штучний інтелект трансформує підхід бізнесу до міжнародної торгівлі, підвищуючи точність і швидкість торговельних прогнозів, оцінки ризиків і

прийняття рішень. Алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати величезні обсяги даних і давати уявлення про ринкові тенденції, поведінку споживачів і динаміку ланцюгів поставок. Це допомагає компаніям приймати обґрунтовані рішення та зменшувати ризик виникнення проблем у торгівлі.

Інтернет речей революціонував спосіб, у який компанії відстежують та управляють своїми товарами під час їх переміщення через кордони. Пристрої Інтернету речей, такі як датчики та системи GPS-відстеження, надають дані про місцезнаходження та стан товарів у режимі реального часу, що дозволяє компаніям відстежувати їхній прогрес і забезпечувати безперебійну та ефективну доставку компонентів від постачальників. IoT також уможливорює прогнозоване технічне обслуговування, зменшуючи ризик перебоїв у ланцюгу поставок через втрату або пошкодження товарів.

Технологія блокчейн може допомогти торгівлі, забезпечуючи безпечний і прозорий реєстр для запису транзакцій. Цей реєстр можна використовувати для відстеження руху товарів і платежів, а також для перевірки автентичності продукції, що підвищує довіру до ланцюгів поставок. Крім того, блокчейн може полегшити транскордонні платежі та торгове фінансування, зменшуючи потребу в посередниках і роблячи транзакції швидшими та ефективнішими. Загалом, використання блокчейну може підвищити прозорість, безпеку та ефективність торгівлі, що призведе до покращення довіри та спрощення транзакцій.

Технології міжнародної торгівлі постійно розвиваються, і торгові центри, які використовують ці тенденції, матимуть більше шансів на успіх на глобальному ринку. Впровадження штучного інтелекту, Інтернету речей та блокчейну може змінити підхід бізнесу до міжнародної торгівлі, підвищивши швидкість, ефективність та надійність торговельних операцій [4].

Сучасні технології міжнародної торгівлі відіграють ключову роль у трансформації глобальних економічних відносин, забезпечуючи ефективність, прозорість та безпеку торгових операцій. Вони впливають на всі аспекти торговельного процесу – від виробництва товарів до їх доставки кінцевим споживачам. Основні сучасні технології, що змінюють міжнародну торгівлю,

включають: цифрові платформи та електронна комерція; блокчейн технології; інтернет речей (IoT); великі дані та аналітика; штучний інтелект (AI) та машинне навчання; хмарні технології та 3D-друк

Сучасні технології кардинально змінюють міжнародну торгівлю, забезпечуючи швидкість, точність і ефективність торгових операцій. Вони дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змін у глобальному середовищі, знижують витрати та ризики, а також відкривають нові можливості для зростання та розвитку. Інтеграція цих технологій стає необхідною умовою для успішного функціонування та конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

1.3. Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності

Зростання міжнародних економічних зв'язків країни обумовлює постійне розширення та оновлення інструментів державного регулювання. Їх мета – оптимізувати участь країни у світовому поділі праці, захистити національну економіку від негативних світових явищ (спадів, валютних коливань, недобросовісної конкуренції) та зміцнити позиції вітчизняних виробників на світовому ринку [7].

Двома ключовими аспектами державного регулювання є :

1. Спрямованість: визначає вектор розвитку системи регулювання, враховуючи найважливіші фактори, що впливають на торговельну політику країни.
2. Впорядкованість: проявляється в інституціональній складовій механізму регулювання.

Організація державного регулювання зовнішньої торгівлі:

- Систематична координація: суб'єктів та інститутів, які беруть участь у реалізації пріоритетних завдань торговельної політики.
- Вивчення системи органів: їх повноважень у сфері зовнішньоторговельного регулювання та організації їх взаємодії.

Вивчення організаційних основ державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності дозволяє оптимізувати систему регулювання та підвищити її ефективність; забезпечити чіткий розподіл повноважень між органами влади; налагодити ефективну координацію та співпрацю між ними [13,14].

Окрім державного регулювання, має місце і зовнішнє регулювання. Існують певні організації, які займаються вирішенням торговельних суперечок, та контролюють підписані торгові угоди. Найбільш відомою такою організацією є СОТ (Світова Організація Торгівлі) — міжнародна організація, яка почала діяти 1 січня 1995 року задля лібералізації міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин країн-членів.

Цілі СОТ визначено в преамбулі Марракеської Угоди про утворення СОТ. Основними з них можна розглянути на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – цілі СОТ

У ході роботи над Статутом СОТ представники 23 країн почали шукати можливості зменшення протекціонізму в міжнародній торгівлі. Результатом такої роботи було прийняття 45 тисяч тарифних знижок, а також затвердження правил міжнародної торгівлі, що стали називатися Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (англ.: «General Agreement on Trade and Tariffs» — GATT). GATT набрала чинності з 1 січня 1948 року. Умовами GATT спочатку не передбачалося створення міжнародної організації. Норми GATT діяли як звичайний міжнародний договір.

Зміни й доповнення норм могли здійснюватися винятково в рамках міжнародних конференцій, що іменувалися раундами. Завдяки запровадженого зазначеною угодою механізму обмеження тарифів, процес лібералізації торгівлі просувався повільно, проте, впевнено.

На сьогоднішній день, GATT 1994 року як угода про торгівлю товарами є однією з основних угод в рамках СОТ. Її доповнюють «Генеральна угода з торгівлі послугами» (англ. «General Agreement on Trade in Services» — «GATS») та Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (англ. «Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights» — «TRIPS»).

Вже тривалий час науковці приділяли значну увагу питанням регулювання економіки. Останнім часом поруч із економічним регулюванням почали активно розвиватися теорії інституційного регулювання. Зокрема, це стосується сфери міжнародної торгівлі. Можна виділити два основні етапи розвитку теорії функціонування інституційних регуляторів :

1. Інституціоналізм "невидимої руки", тобто класична та неокласична теорія персоніфікованого та неперсоніфікованого обміну, за якого на базі суспільного поділу праці існування інститутів-регуляторів розглядається як даність, а інституційні угоди та трансакційні витрати не відіграють ніякої ролі. Функціонування такого виду інституціоналізму можливе та ефективне лише за умов сильної тоталітарної влади.

2. Інституціоналізм "видимої руки", що пов'язаний із виникненням у 1975 році нової інституціональної економічної теорії О. Уільямсона, що передбачала наявність значних розбіжностей при дослідженні тих самих проблем за наявності в

аналізі схеми І. Лакатоша, відповідно до якої в інституціональній теорії передбачається наявність двох складових — жорсткого ядра та захисної оболонки.

Форма інститутів — це спосіб їх зовнішнього вираження і прояву, що засвідчують їх загальнообов'язковість. Основними формами інститутів є формальні і неформальні. Формальні інститути розглядаються як загальноприйняті норми та правила, що створені і підтримуються уповноваженими органами, яким делегувало повноваження суспільство. Відповідно неформальні інститути розглядаються як загальноприйняті умовності, еволюційно-спадкові норми ментальності та етичні кодекси поведінки людей.

Таке структурування інститутів було запропоновано вперше Д. Нортом. Формальні та неформальні інститути можуть доповнювати один одного або вступати у протиріччя. Зокрема, формальні інститути можуть бути створені на основі вже існуючих неформальних інститутів, а неформальні — виникати при несправності формальних [18].

Наразі не існує однозначної думки про відносну важливість інститутів, але широкий консенсус щодо взаємозв'язків між торгівлею та інститутами можна резюмувати наступним чином. Інституційне середовище та умови сприяння торгівлі все більше впливають на розширення торгівлі, в той час як застосування традиційних торговельних обмежень у вигляді тарифів і нетарифних заходів значно скоротилося у світі. Це означає, що політика країн повинна відображати поліпшення якості інститутів, що впливають на торгівлю як безпосередньо, так і опосередковано.

Рівень впливу поліпшення якості інститутів на розширення торгівлі неоднаковий, але при цьому існує консенсус щодо того, що цей вплив може бути дуже великим, а найчастіше, як мінімум, таким самим, як і вплив постійного зниження тарифів і нетарифних бар'єрів.

Значний міжнародний досвід і коментарі країн охоплюють широкий спектр можливих дій з боку урядів щодо поліпшення інститутів та сприяння торгівлі. З урахуванням того, що прийняття і реалізація цих дій вимагатиме довгострокової

програми, в наступні кілька років було б оптимальним сконцентруватися на невеликому числі реально здійснених заходів.

Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності є фундаментальним елементом, що забезпечує стабільність, передбачуваність та ефективність глобальних торгових відносин. Це регулювання здійснюється за допомогою міжнародних організацій, угод, правил та норм, що створюють рамкові умови для торгівлі між країнами. Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності створює основу для стабільних та передбачуваних торгових відносин, сприяє економічному розвитку та глобальній інтеграції. Воно забезпечує справедливість та прозорість у міжнародній торгівлі, допомагаючи країнам і компаніям ефективно співпрацювати та знижувати торговельні бар'єри. В сучасних умовах глобалізації та взаємозалежності світової економіки, роль інституційного регулювання є критично важливою для забезпечення стійкого та інклюзивного економічного зростання.

РОЗДІЛ 2. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

2.1. Проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг

Сучасний глобальний економічний ландшафт характеризується зростаючою нерівністю та розбіжністю шляхів зростання між ключовими регіонами. Світова економіка летить на "гальмівній швидкості", відбулося помірне зростання на 2,4% у 2023 році, що відповідає визначенню глобальної рецесії. Прогноз на 2024 рік передбачає помірне поліпшення зростання (2,5%), що залежить від відновлення єврозони та уникнення негативних шоків іншими провідними економіками.

Хоча багато економік боротимуться з різними шляхами відновлення, поглибленням нерівності та зростанням боргового тиску, глобальне зростання навряд чи відновиться до допандемічних тенденцій. Це означає, що нагальні потреби, такі як продовольча безпека, соціальний захист та адаптація до зміни клімату, ризикують залишитися невирішеними.

Ці проблеми ускладнюються відсутністю адекватних багатосторонніх заходів реагування та механізмів координації. Без рішучих дій нестабільність світової економіки та низка різноманітних потрясінь ризикують перерости в системну кризу.

Політики повинні вирішувати ці виклики на багатьох фронтах, щоб намітити більш надійну та стійку траєкторію розвитку в майбутньому.

Розглянемо рисунок 2.1. Тут вказані дані обсяги світового експорту товарів за 2017 – 2023 роки у млн. дол. США.

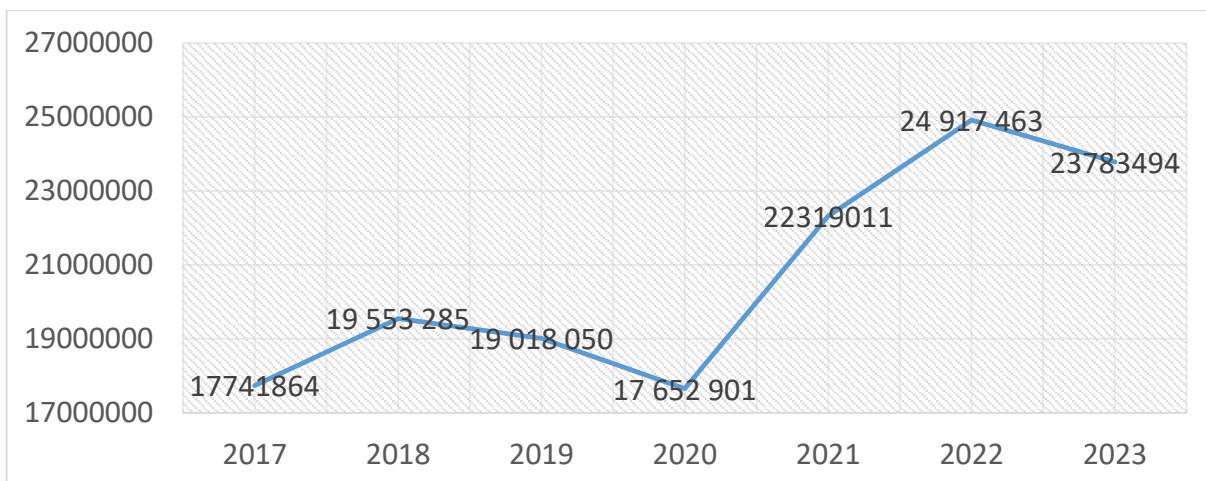

Рисунок 2.1 - Обсяги світового експорту товарів, 2017-2023, млн дол. США [47]

Світовий ринок послуг сьогодні охоплює широкий спектр різноманітних сфер надання послуг на міжнародному рівні. На думку науковців L. Tajoli, F. Airoidi, та C. Piccardi «послуги є ключовим елементом процесу глобалізації, і ми можемо стверджувати, що їх роль лише зростатиме в майбутньому [8].

На світовому ринку послуг фактично фіксуються ті послуги, котрі реалізуються між резидентами та нерезидентами. Особливістю категорії «послуги» є те, що :

- по-перше, надання послуг часто вимагає безпосередньої участі продавця та покупця (однак сьогодні послуги все частіше надаються з використання електронних засобів комунікації);
- по-друге, послуги часто складно відокремити від товарів;
- по-третє – послуги не підлягають зберіганню.

Також для зазначеної категорії особливим є те, що «в міжнародній торгівлі послугами існує більше протекціоністських перешкод і конкурентних бар'єрів, ніж у торгівлі товарами» [15].

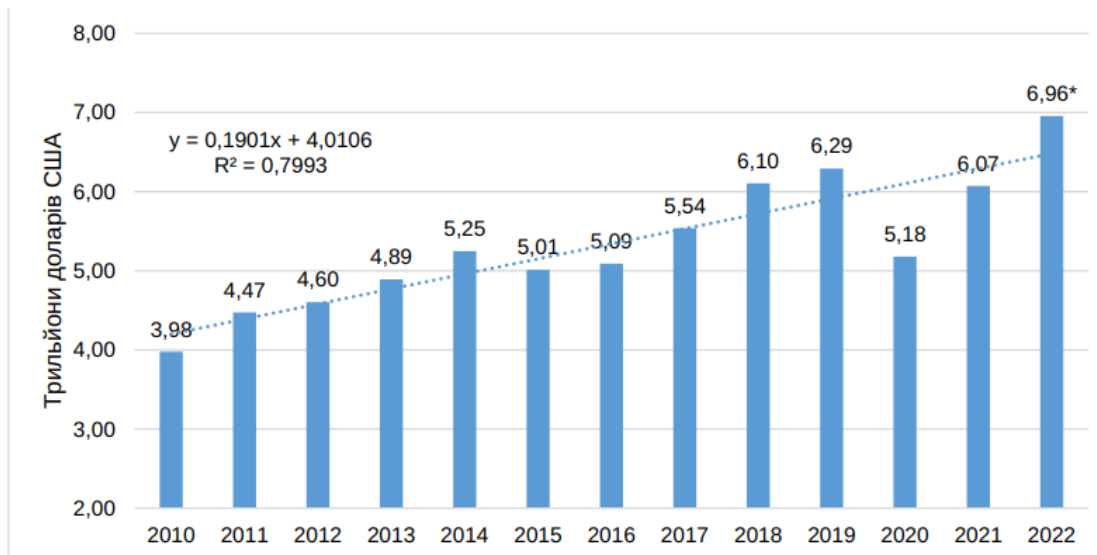

Рис. 2.2. Обсяги світового експорту послуг за період 2010–2022 рр., трлн дол. США [11]

Загалом у 2023 році вартість світової торгівлі впала на 3%. Для торгівлі товарами він впав на 5%, а для торгівлі послугами зріс на 8%. Протягом 2023 року торгівля країн, що розвиваються, та торгівля Південь-Південь працювали гірше, ніж у середньому по світу.

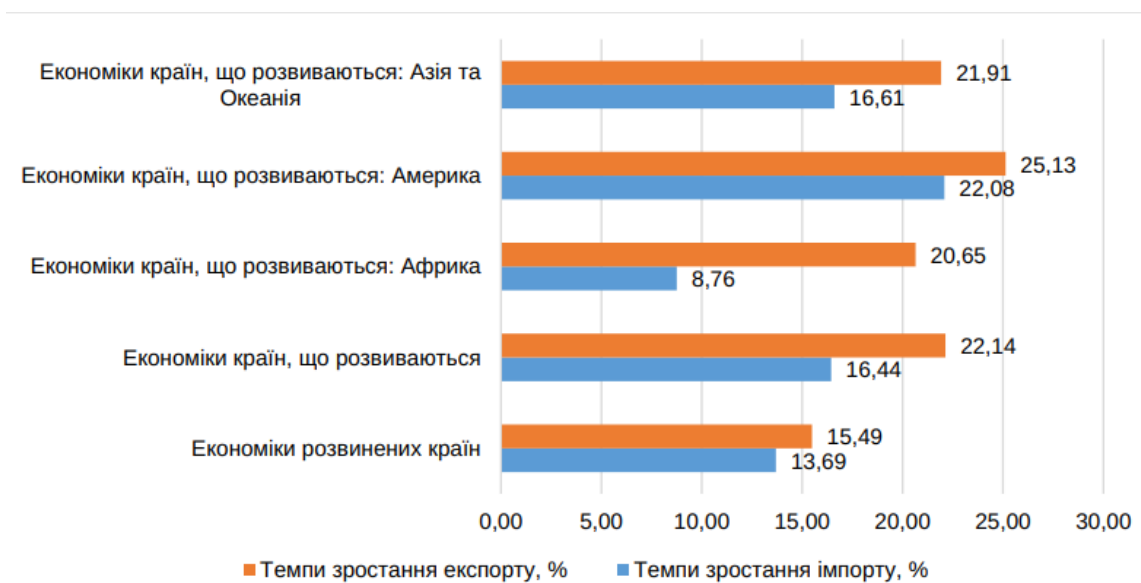

Рис. 2.3 Річні темпи приросту експорту послуг за групами країн, 2023 р. [11].

У 2023 році зросла торгівля екологічними товарами, а електромобілі спричинили зростання торгівлі транспортними засобами. Перспективи на 2024 рік є позитивними, але геополітичні проблеми та перебої в морських перевезеннях збільшують невизначеність.

Отож, аналіз сучасного стану міжнародної торгівлі товарами та послугами дозволяє виділити основні тенденції та особливості її розвитку в кількісному та якісному відношенні.

Лідером за обсягом зовнішньоторговельного обороту та обсягом реального ВВП є Китай, який робить послідовні кроки до переходу від статусу економіки, що розвивається, до розвиненої, від кількісного зростання до стабільного та якісного, що призводить до уповільнення темпів зростання торгівлі.

Водночас для України більш характерною є концепція наздоганяючого розвитку. Певне зниження питомої ваги розвинених країн у світовій торгівлі, перенесення транснаціональними корпораціями сучасних виробництв шляхом субпоставок та аутсорсингу до країн, що розвиваються, зовсім не означає втрату лідируючих позицій економічно сильних країн.

Про це свідчить їх провідна роль у виробництві та обміні високотехнологічною продукцією і подальший розвиток взаємної торгівлі, особливо в рамках спеціалізації та кооперування внутрішньогалузевого виробництва. В даний час 3/4 світового товарного експорту припадає на взаємну торгівлю між трьома найсильнішими центрами: Західною Європою, Північною Америкою та Південно-Східною Азією

Основною причиною зростання сектору електронної комерції є постійний приплив нових інтернет-користувачів, зокрема за рахунок користувачів мобільних пристроїв (смартфонів та планшетів). Крім того, очікується, що в найближчий період відбудеться значне збільшення обсягів покупок, у тому числі через посилення цінової конкуренції між гравцями.

Це пов'язано з тим, що онлайн-споживачі мають можливість швидко порівнювати ціни різних продавців (у тому числі у форматі маркетплейсу), що, в

свою чергу, спонукає до частих і регулярних спеціальних пропозицій як з боку електронних, так і традиційних ритейлерів.

Таблиця 1. Лідери з розвитку електронної торгівлі [2]

Країна	Електронний товарообіг млрд дол	Частка онлайн продажів %	Частка інтернет- покупців від населення країни %
	2022		
Китай	954	34%	78%
США	543	19%	72%
Великобританія	180	17%	74%
Японія	176	16%	75%
Німеччина	99	13%	70%

Глобальна торгівля та світові ринки товарів і послуг зазнають значних змін під впливом різних економічних, політичних і технологічних чинників. У сучасному контексті ці зміни визначаються як проблемами, так і новими тенденціями, які формують майбутнє світової економіки.

Сучасні проблеми та тенденції глобальної торгівлі вимагають адаптації та нових підходів у міжнародній економічній політиці. Водночас, можливості, які надає технологічний прогрес, цифровізація та регіональна інтеграція, можуть стати каталізатором для зростання та розвитку світової економіки. Для подолання існуючих проблем необхідна координація зусиль на міжнародному рівні, спрямована на створення стабільного, прозорого та інклюзивного глобального торговельного середовища.

2.2. Торговельна політика та зовнішня політика Європейського Союзу : перспективи та виклики для України

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну порушило торгівлю між Європейським Союзом (ЄС) та Україною, а також перевернуло економічні відносини між Європою та Росією. До російського вторгнення в Україну ЄС був основним торговельним партнером як для Росії, так і для України. У 2019 році, до перебоїв у торгівлі, спричинених пандемією та війною, на ЄС припадало 42% та 40% російського та українського експорту відповідно.

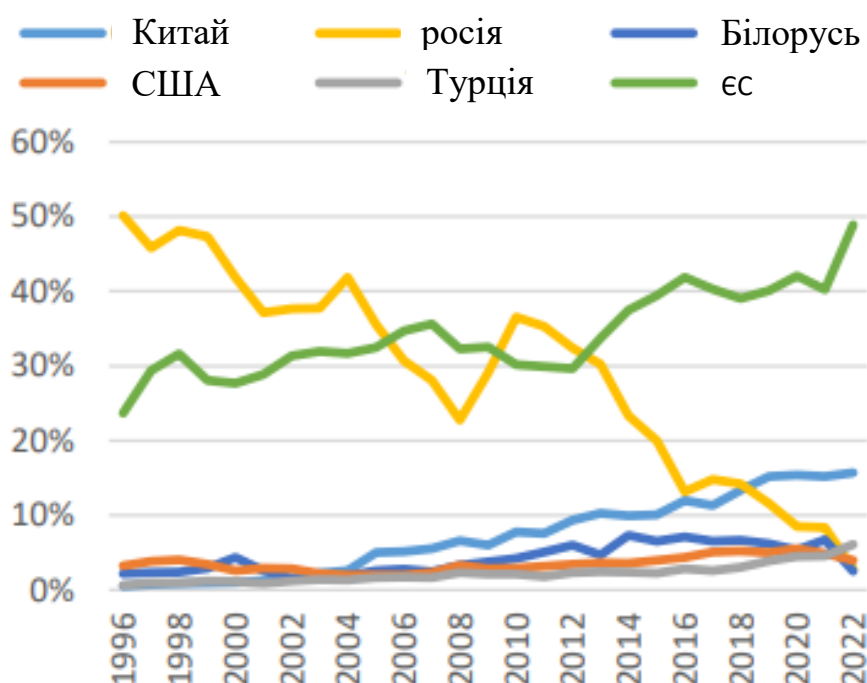

Рисунок 2.4. Частка окремих торговельних партнерів в українському імпорті товарів, 1996-2022 [20]

Починаючи з 2011 року, але особливо після російської анексії Криму, спостерігається масове зміщення українського імпорту від Росії до ЄС та Китаю.

(рисунок 2.4 – 2.5). Росія, з іншого боку, збільшила свій імпорт з Китаю і зменшила свою залежність від ЄС.

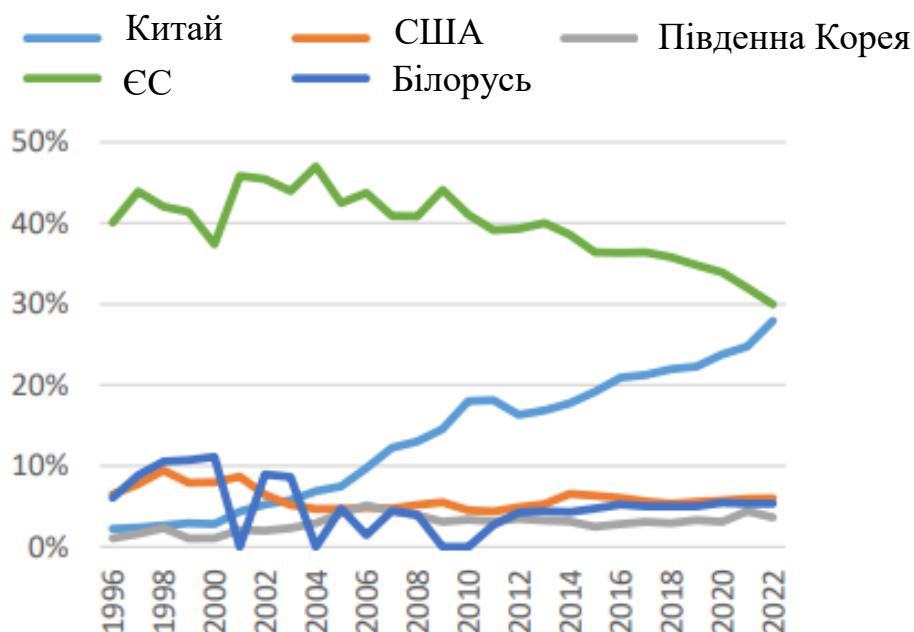

Рисунок 2.5 Частка окремих торговельних партнерів в російському імпорті товарів, 1996-2022 [20]

Однак, з точки зору ЄС, на Росію та Україну припадає лише невелика частка загального експорту та імпорту. З 1999 року частка Росії в загальному обсязі імпорту та експорту ЄС дещо зросла, сягнувши 13,5 % у березні 2013 року для імпорту та 7,7 % у серпні та вересні 2008 року для експорту.

Відтоді ми спостерігаємо тенденцію до зниження, яка до грудня 2022 року становитиме менше 4 %. Винятком є значне збільшення частки Росії в імпорті ЄС, починаючи з 2020 року, через зростання цін на викопне паливо, спричинене відновленням економіки після початкового шоку, викликаного Covid-19, а згодом посилене енергетичною кризою та війною в Україні.

Що стосується України, то її частка в торгівлі ЄС не перевищує 2%. Станом на січень 2023 року ЄС експортував загалом 2,7 млрд євро в Україну та 3,6 млрд євро в Росію, а імпортував близько 2 млрд євро з України та 8,8 млрд євро з Росії.

Все ще відносно висока вартість імпорту ЄС з Росії в основному зумовлена мінеральним паливом, яка зменшилася після того, як 5 лютого 2023 року набула чинності заборона на імпорт нафтопродуктів з ЄС.

Що стосується України, то з вересня 2022 року зернові є основним імпортним продуктом ЄС, за ними слідує насіння олійних культур. В експорті ЄС до цих двох країн переважають хімічна та промислова продукція, а також машини та транспортне обладнання.

Торговельна політика Європейського Союзу, яку іноді називають "Спільною торговельною політикою Європейського Союзу", - це сфера, в якій Європейський Союз має виключні повноваження встановлювати правила для всіх країн-членів [25].

Варто зазначити, що термін "Спільна торговельна політика Європейського Союзу" вперше був використаний у Договорі про заснування Європейського економічного співтовариства в 1957 році. У його третій частині "Торговельна політика", тобто у статтях 110 та 116, описані тези спільної торговельної політики країн-членів ЄС.

Так, стаття 111 (сьогодні 132) визначає зобов'язання країн-членів Європейського Союзу щодо вдосконалення систем сприяння експорту в інші країни за умови збереження конкуренції між підприємствами [24, с. 87].

Гармонійний розвиток світової торгівлі, скасування обмежень на міжнародну торгівлю та зниження митних бар'єрів є основними цілями загальної торговельної політики Європейського Союзу. Ця політика покликана створити тісний зв'язок між реалізацією торговельної політики та поглибленням митної інтеграції країн-членів. Реалізація зовнішньоторговельної політики є основою для розробки певних нормативних актів.

У цих нормативних актах особлива увага приділяється регулюванню імпорту та експорту товарів, системі заходів торговельного захисту, квотуванню та ліцензуванню [23].

Для реалізації основних напрямів торговельної політики ЄС використовуються тарифні та нетарифні методи регулювання (рис. 2.6.).

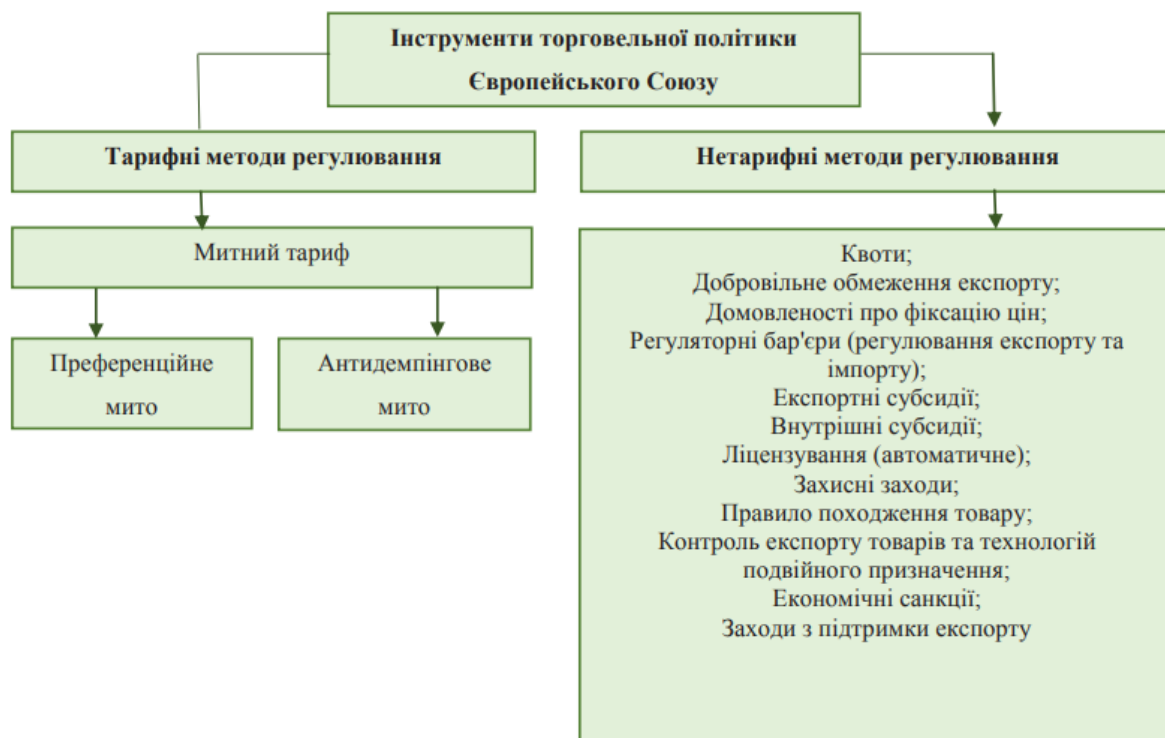

Рис. 2.6. Інструменти торговельної політики Європейського Союзу [19]

Серед інструментів торговельної політики Європейського Союзу найважливішими є методи тарифного регулювання, до яких належать митні, зокрема, єдиний митний тариф. Він застосовується до імпорту товарів за межі зовнішніх кордонів Європейського Союзу і є спільним для всіх членів ЄС, але ставки мита відрізняються для різних видів імпорту залежно від того, які товари імпортуються і звідки.

Тарифи надають вітчизняним товарам цінову перевагу над аналогічними імпортними товарами, а також збільшують доходи урядів. Одним з результатів

Уругвайського раунду стало зобов'язання країн знизити тарифи та "прив'язати" свої тарифні ставки до рівня, який важко підвищити.

Поточні переговори в рамках Дохійського порядку денного продовжують зусилля в цьому напрямку у сфері сільського господарства та доступу до несільськогосподарських ринків [22].

Регулювання відносин з третіми країнами та інших питань міжнародних економічних відносин здійснюється на рівні Європейського Союзу. Наразі основним документом, що регулює розподіл повноважень між наднаціональними органами Європейського Союзу та національними урядами у сфері торговельної політики, є Лісабонський договір, який набув чинності у грудні 2009 року. Відповідно до цього договору, всі торговельні угоди (як двосторонні, так і багатосторонні), що підписуються Європейським Союзом, потребують схвалення парламенту.

Крім того, Комісія повинна регулярно звітувати перед Європарламентом (точніше, перед парламентським комітетом з питань міжнародної торгівлі) про проведення торговельних переговорів.

Таким чином, можна зробити висновок, що наразі наднаціональні органи Європейського Союзу мають значні повноваження у сфері формування та реалізації спільної торговельної політики цього інтеграційного угруповання. Методи тарифного регулювання залишаються економічно важливим інструментом торговельної політики ЄС.

З метою усунення або подальшого зменшення обмежень чи бар'єрів у вільному обміні товарами між різними країнами, тобто лібералізації у сфері міжнародної торговельної політики, Європейський Союз використовує двосторонні угоди, які набувають форми угод про вільну торгівлю. Європейський Союз підписав близько 200 угод про вільну торгівлю, вони стосуються близько 36% світової торгівлі товарами та послугами. Тому дотримання та успішна імплементація існуючих угод є одним з найважливіших завдань Європейського Союзу.

Двосторонні угоди укладаються не лише щодо основних зобов'язань у сфері торгівлі, але й можуть регулювати співпрацю у сфері інвестицій, інтелектуальної власності, державних закупівель тощо. Такі заходи допомагають і спрямовані на прискорення, спрощення, здешевлення та прозорість регулювання торгівлі [21].

Поточна міжнародна ситуація у світовій торгівлі сприяє досягненню цілей торговельної політики ЄС, які полягають в укладанні угод про вільну торгівлю та просуванні норм і стандартів продукції ЄС. Європейський Союз є лідером у світовій торгівлі товарами та послугами.

Водночас це одна з найбільш залежних від торгівлі економік.

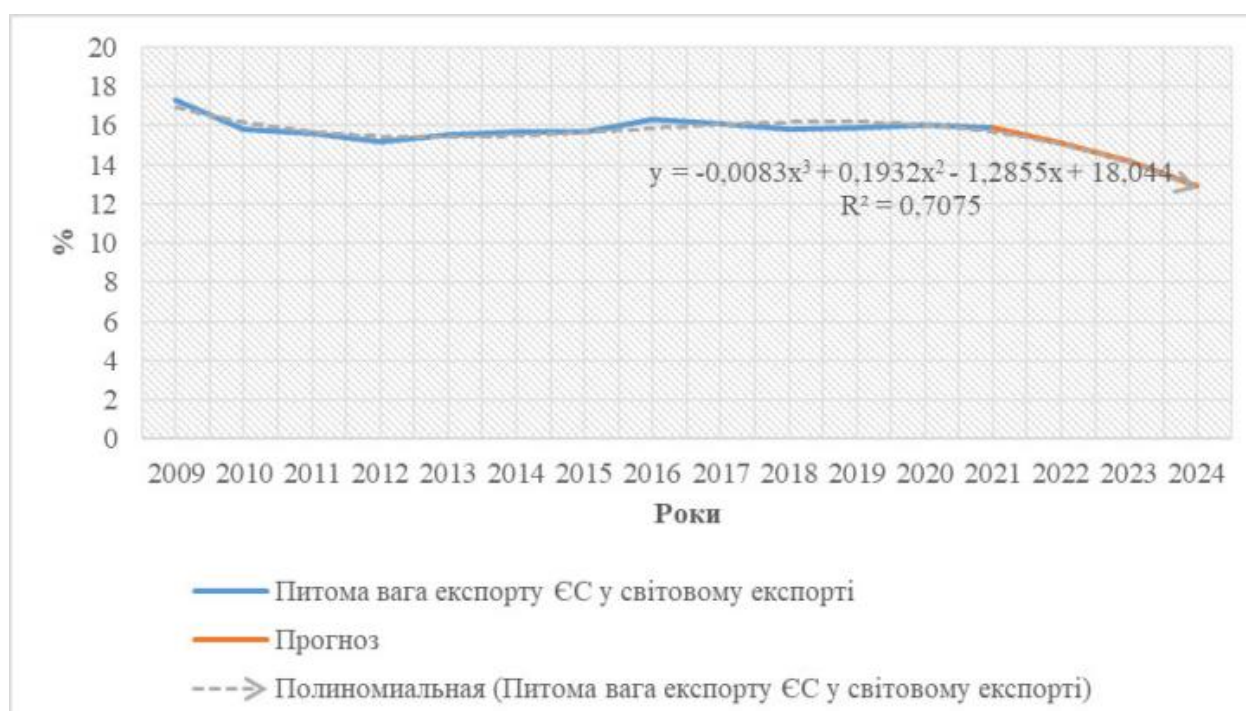

Рис. 2.7. Європейський Союз у світовому експорті, 2009-2024 рр., % * 2024 рік – прогноз на основі джерела [20]

Дані, наведені на рис. 2.7 – 2.8 підтверджують той факт, що ЄС є одним з найбільших гравців у світовій торгівлі. Так, у 2020 році його частка становила 16% світового експорту, що свідчить про високий рівень інтеграції в ринки інших країн.

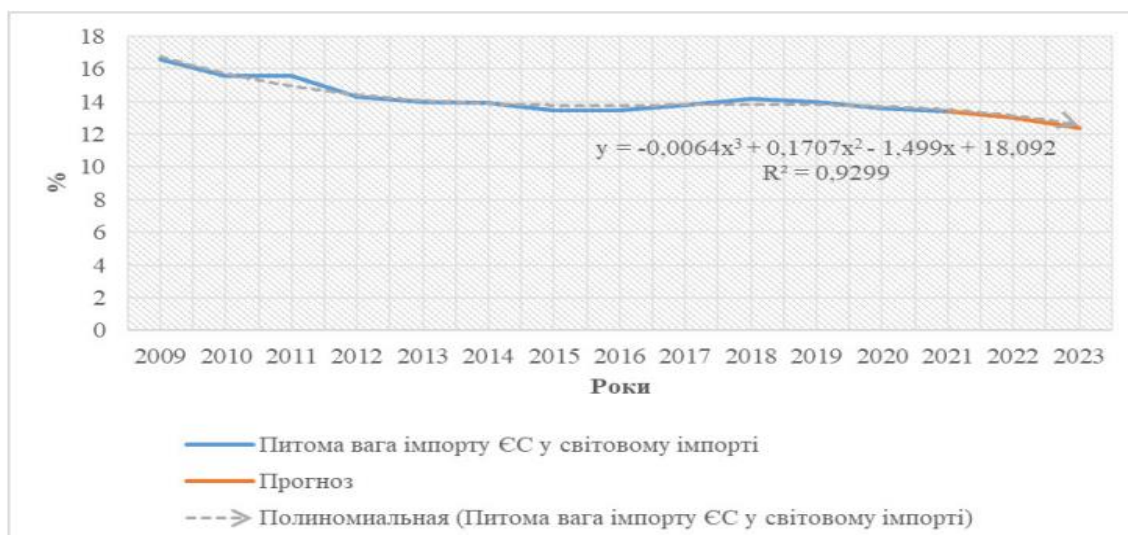

Рис. 2.8. Європейський Союз у світовому імпорті, 2009-2023 рр, % [20]

Коливання питомої ваги експорту ЄС спричинені, насамперед, фінансово-економічною кризою 2013-2015 років та запровадженням санкційних режимів. Зараз частка ЄС у світовому експорті має тенденцію до зменшення. Це пов'язано з кількома факторами: Зростанням ролі Китаю на світовому ринку, подоланням наслідків кризи COVID-19 та впливом на міжнародну торгівлю повномасштабного російського вторгнення в Україну.

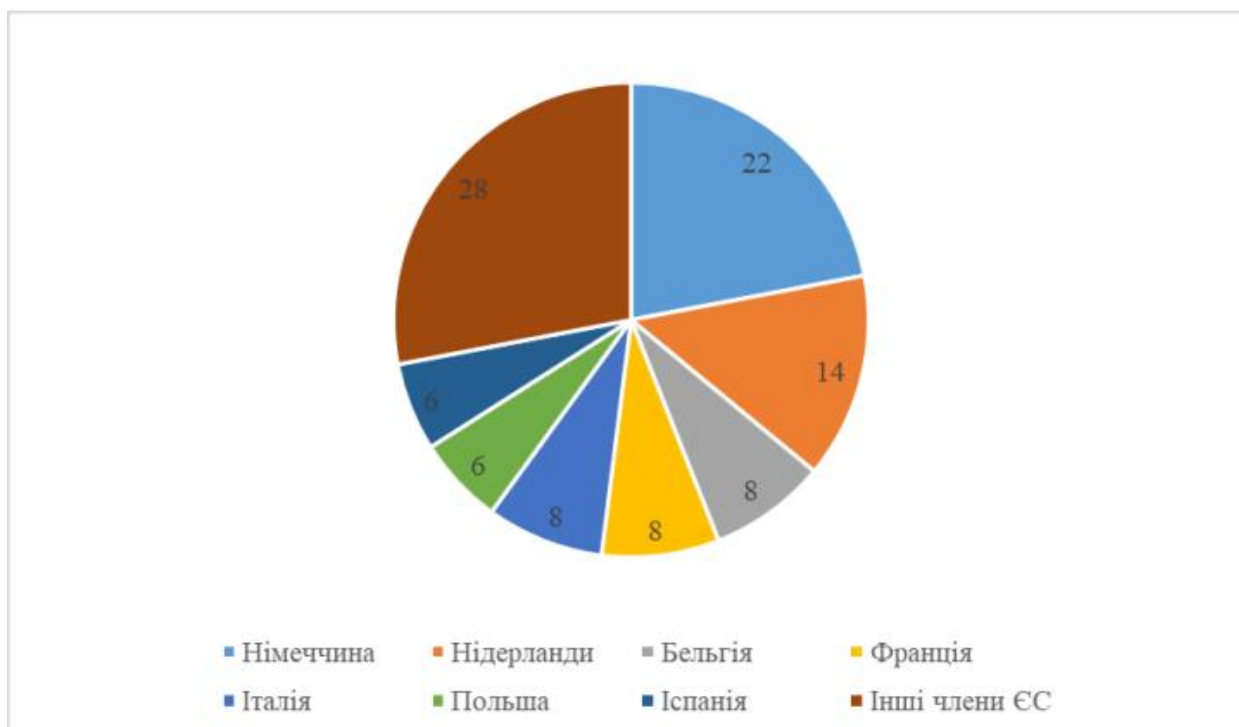

Рис. 2.9. Географічна структура експорту товарів всередині ЄС в 2023 р., % [20]

З огляду на експорт, лідерами є Німеччина, частка якої складає 22% від загального експорту всередині ЄС, Нідерланди – 14% й Бельгія, Франція та Іспанія частка яких однакова та складає 8% (рис. 2.9 – 2.10)

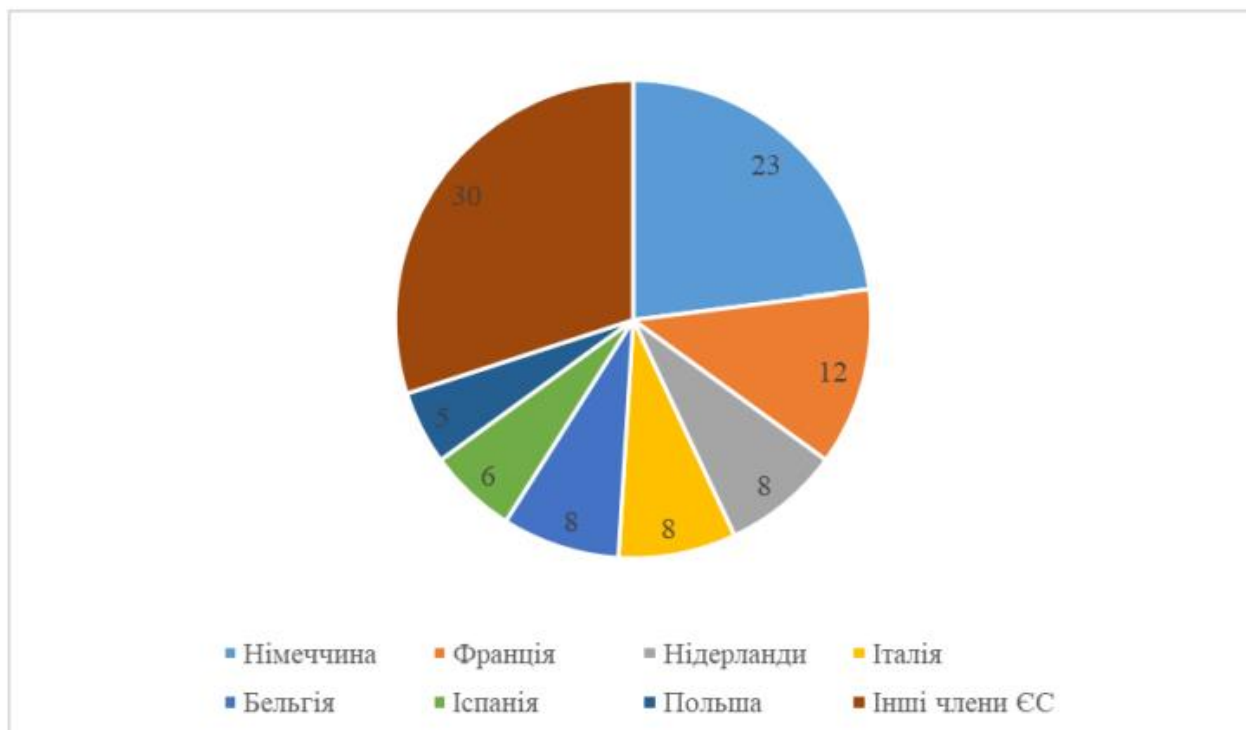

Рис. 2.10. Географічна структура імпорту товарів всередині ЄС в 2020 р., %
[20]

Що стосується торгівлі товарами між державами-членами ЄС (торгівля всередині ЄС), то обсяги експорту склали в 2020 році 2843 млрд євро, що майже вдвічі перевищує обсяги експорту з ЄС зовні (1932 млрд євро). Обсяги експорту всередині ЄС знизилася на 7% у 2020 р. порівняно з 2019 р.

З огляду на експорт, лідерами є Німеччина, частка якої складає 22% від загального експорту всередині ЄС, Нідерланди – 14% й Бельгія, Франція та Іспанія частка яких однакова та складає 8% (рис. 2.9 – 2.10)

Варто зазначити, що порівнюючи географічну структуру за 2020 та 2019 рр. Кіпр (-27%), Мальта (-19%), Люксембург (-17%), Фінляндія та Франція (обидві - 13%) зазнали найбільшого падіння своєї частки в загальній географічній структурі експорту.

Імпорт всередині ЄС скоротився на 8%, найбільше скорочення зафіксовано для Мальти (-21%), Португалії (-14%), Словенії (-12%), Іспанії та Італії (обидві - 11%) (рис. 2.5.).

Досліджуючи торгівлю всередині ЄС, варто зауважити, що Німеччина є лідером за показниками торгівлі з іншими країнами Європейського Союзу. Так, питома вага Німеччини складає 22% від загального експорту всередині ЄС, а питома вага імпорту – 23% від загального імпорту всередині ЄС. Нідерланди експортувати 14% всередину ЄС, тоді як Франція – 12%.

Отже, обсяги торгівлі всередині інтеграційного об'єднання ЄС в 1,5 рази перевищують обсяги торгівлі ЄС зовні, що обумовлено і підтверджує реалізацію одного з першочергових завдань створення будь-якого регіонального інтеграційного об'єднання

Таким чином, міжнародна торгівля є важливим чинником економічного зростання, сприяючи сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів, створенню робочих місць та розвитку підприємництва. Торговельна політика значно впливає на благополуччя країн.

Систематизована зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу включає різні важелі впливу, зокрема тарифні та нетарифні методи регулювання. ЄС, який займає 16% світової торгівлі товарами, використовує Єдиний митний тариф для імпорту.

Останнім часом частка експорту ЄС коливається через фінансово-економічну кризу та санкційні режими, а тренд-аналіз показує можливе зниження частки ЄС у світовій торгівлі в майбутньому. Найбільшими конкурентами ЄС є США та Китай.

Динаміка експорту та імпорту товарів ЄС показує тенденцію до зростання, хоча імпорт може перевищити експорт, що вказує на можливість негативного сальдо торгового балансу. Найбільшими торговими партнерами ЄС у 2021 році були США, Велика Британія та Китай. Аналізуючи сучасний стан зовнішньої торгівлі ЄС, можна зробити висновок про ефективність торговельної політики ЄС.

Торговельна політика та зовнішня політика Європейського Союзу: перспективи та виклики для України як поглиблення економічної інтеграції з ЄС.

Це визначає те, що угода про асоціацію між Україною та ЄС, включаючи зону вільної торгівлі, відкриває значні можливості для українських виробників та експортерів. Спрощення доступу до ринків ЄС сприяє зростанню експорту українських товарів і послуг, залученню інвестицій та модернізації економіки.

Сама по собі відповідність стандартам ЄС змушує українських виробників покращувати якість своєї продукції, що підвищує їхню конкурентоспроможність на глобальному ринку. Впровадження європейських норм та регуляцій також сприяє підвищенню рівня безпеки та захисту прав споживачів в Україні.

Співпраця з ЄС стимулює Україну до проведення інституційних реформ, зокрема у сфері боротьби з корупцією, покращення судової системи та забезпечення верховенства права. Це створює більш сприятливе середовище для бізнесу та інвестицій. Процес адаптації до стандартів ЄС вимагає значних фінансових та ресурсних вкладень. Українські підприємства, особливо малі та середні, стикаються з викликами, пов'язаними з модернізацією виробничих процесів. Зближення з ЄС викликає незадоволення з боку Росії, що може призвести до подальшого загострення геополітичної ситуації в регіоні. Нестабільність на східних кордонах України вимагає від ЄС та України координації зусиль у сфері безпеки та оборони.

Також ЄС надає Україні значну технічну допомогу для проведення реформ та імплементації європейських норм. Продовження та розширення таких програм сприятиме більш ефективному впровадженню змін та досягненню сталого розвитку. Окрім того ЄС підтримує розвиток громадянського суспільства в Україні, що сприяє демократичному розвитку та забезпеченню прав і свобод громадян. Залучення громадян до процесів ухвалення рішень підвищує рівень довіри до державних інституцій та сприяє стабільності в країні.

Таким чином, співпраця між Україною та Європейським Союзом у сфері торговельної та зовнішньої політики відкриває значні перспективи для економічного розвитку та модернізації України. Водночас, процес інтеграції супроводжується численними викликами, що вимагають систематичних зусиль з боку держави, бізнесу та громадянського суспільства. Подолання цих викликів та

успішна реалізація потенціалу співпраці з ЄС сприятимуть зміцненню економічної та політичної стабільності України, підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародній арені та забезпеченню сталого розвитку.

2.3. Глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів

Міжнародна торгівля є важливою складовою економіки країни і відіграє вирішальну роль у визначенні її валового внутрішнього продукту (ВВП). Обмін товарами та послугами між країнами дозволяє їм отримати доступ до ширшого ринку та диверсифікувати джерела доходів. Вплив експорту на економіку є далекосяжним - від підвищення рівня зайнятості до підвищення рівня життя громадян.

Українська економіка зіткнулася з багатьма викликами після початку повномасштабного вторгнення, що призвело до скорочення реального ВВП, стрімкого зростання інфляції, розриву економічних зв'язків та зростання дефіциту бюджету до безпрецедентного рівня.

Фіскальна політика була спрямована на пріоритетне фінансування видатків на оборону, соціальні виплати, гуманітарні потреби та, за можливості, певний ремонт об'єктів критичної інфраструктури.

Крім того, до проблем воєнного часу додалися нові чинники - загальне уповільнення зростання світової економіки, в тому числі нашого провідного торговельного партнера - Європейського Союзу. Економіки деяких країн вже визнали перехід до рецесії. Далися взнаки й обмежувальні заходи щодо українського експорту аграрної продукції.

Географія торгівлі. На тлі геополітичного перебалансування та санкційної політики щодо країн-спонсорів тероризму продовжує формуватися новий склад країн-лідерів - покупців українських товарів, в якому Росія та Білорусь втратили помітні місця вже у 2022 році - п'яте та 14-те у 2021 році відповідно.

Три країни, до яких за вісім місяців 2023 року було експортовано найбільше товарів з України: Польща - \$3,4 млрд (-25,2% від обсягів за вісім місяців 2022 року), Румунія - \$2,6 млрд (+20,6%) та Китай - \$1,8 млрд (+8,4%).

Країни, з яких найбільше імпортували товарів в Україну Китай - \$3,9 млрд, Польща - \$2,7 млрд та Туреччина - \$2 млрд.

Безпрецедентне зростання частки Європейського Союзу в географічній структурі товарного експорту України, починаючи з 2022 року, окрім проблем з використанням портової інфраструктури, безпосередньо пов'язане із заходами підтримки України з боку ЄС.

Ці заходи підтримки не лише призвели до збільшення питомої ваги країн ЄС в українському експорті, а й дозволили українським експортерам дещо збільшити обсяги експорту товарів до країн ЄС. Серед європейських країн найбільш значні обсяги експорту та імпорту має Польща (рис. 2.11.).

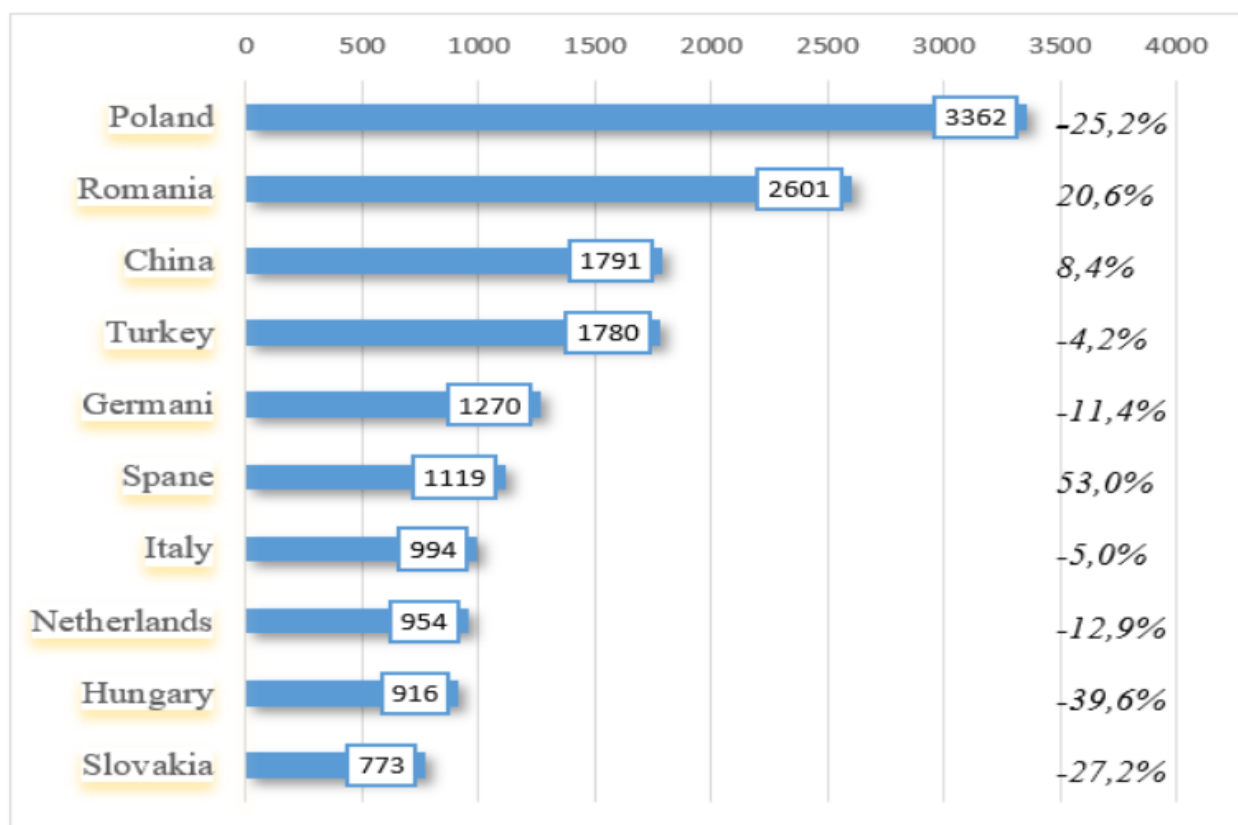

Рисунок 2.11. Країни експортери українських товарів [27]

За обсягами експорту Польща посідає перше місце з 2017 року, а з 2022 року - і за обсягами імпорту (до цього країна все ще була в трійці лідерів). Так, у 2022 році Україна продала до Польщі товарів на 6,81 млрд доларів, купила - на 5,55 млрд доларів. На другому місці серед країн для експорту - Румунія з 2,19 мільярда доларів, на третьому - Німеччина з 1,08 мільярда доларів.

До Великої Британії, яка є другим найбільшим донором допомоги Україні, було експортовано товарів на суму 193,1 млн доларів. Окрім Польщі, найбільше товарів цього року Україна імпортувала з Німеччини - 2,75 мільярда доларів та Болгарії - 1,36 мільярда доларів. Обсяг імпорту з Італії, Франції, Угорщини та Словаччини склав понад мільярд доларів [28]

Розгляд глобальних сценаріїв розвитку міжнародної торгівлі з урахуванням українських національних інтересів включає аналіз кількох ключових аспектів: політико-економічну ситуацію, інфраструктуру, експортний потенціал та інновації. Основні сценарії розвитку можна поділити на кілька категорій:

1. Інтеграція в Європейський Союз. Цей сценарій передбачає поглиблення економічних зв'язків України з ЄС, що може включати:

- Зниження митних бар'єрів та збільшення експорту: Основні товари експорту — агропродукція, металургія, IT-послуги.
- Інвестиції в інфраструктуру: Розвиток транспортних коридорів, морських портів та логістичних центрів для полегшення торгівлі.
- Доступ до технологій та інновацій: Сприяння впровадженню новітніх технологій у виробництво та експорт.

2. Орієнтація на азіатські ринки. Розширення торгівлі з країнами Азії, особливо з Китаєм та Індією:

- Диверсифікація ринків збуту: Зменшення залежності від європейських ринків шляхом активного просування товарів на азіатські ринки.
- Залучення інвестицій: Китайські інвестиції в українську інфраструктуру та промисловість.

- Співпраця в галузі новітніх технологій: Підписання угод про спільні дослідження та розробки.

3. Розвиток вітчизняного виробництва та імпортозаміщення. Фокус на зміцнення внутрішнього ринку:

- Підтримка малого та середнього бізнесу: Стимулювання місцевого виробництва для зменшення імпортозалежності.
- Розвиток національних галузей: Високотехнологічні галузі, аграрний сектор, енергетика.
- Інновації та цифровізація: Інвестиції у науково-дослідні роботи, впровадження цифрових технологій у виробництво та управління.

4. Зростання ролі України як транзитної країни. Використання географічного положення для розвитку транспортних коридорів:

- Інвестиції в інфраструктуру: Розбудова доріг, залізниць, портів.
- Участь у міжнародних транспортних проектах: Наприклад, “Шовковий шлях”.
- Підвищення конкурентоспроможності транспортних послуг: Зменшення часу і вартості перевезень.

5. Екологічна та стійка торгівля. Фокус на сталий розвиток та екологічно чисту продукцію:

- Виробництво екологічно чистої продукції: Впровадження стандартів екологічної безпеки.
- Екологічна сертифікація: Підвищення привабливості українських товарів на міжнародному ринку.
- Співпраця у сфері зеленої енергетики: Інвестиції в поновлювані джерела енергії та екологічні технології.

Наразі Україна також зацікавлена у всебічному залученні країн Глобального Півдня до реалізації своєї Формули миру, яка б змогла гарантувати справедливую перемогу і відновлення України після конфлікту та підвищити шанси на те, що російська агресія не повториться в майбутньому.

Завдяки посиленню дипломатичної активності (насамперед в Африці та Латинській Америці) українська дипломатія знаходить своє місце в надзвичайно активному політичному та інформаційному порядку денному Глобального Півдня.

Питання про те, наскільки український фактор вписується в регіональні тренди та відповідає ключовим глобальним наративам, які мають вплив на Глобальний Південь, залишається відкритим.

Основними змінними для регіону є наступні:

- Значна кількість виборів у регіоні, що відбуваються одночасно, роблять напрямок руху окремих країн важко прогнозованим і вносять елемент нестабільності в будь-який сценарій розвитку подій;
- Зростаюча актуальність подолання руйнівних наслідків зміни клімату;
- Поділ Глобального Півдня між двома блоками глобального впливу - відносно прозахідними та відносно прокитайськими державами;
- збереження нестабільності ключових економічних гравців, що пов'язано зі зростанням "економічної бульбашки" Китаю та загальним уповільненням економічного зростання в країнах БРІКС.

Протягом 2024 року в країнах Глобального Півдня відбудеться 38 виборів. Хоча деякі з них (наприклад, у Венесуелі чи Сальвадорі) залишать при владі де-факто диктаторські уряди, частина виборчих кампаній має шанси привести до влади прозахідних та демократичних кандидатів (наприклад, у Сенегалі), відтак можна очікувати підвищення передбачуваності у відносинах з цими країнами. [28]

Хоча передбачити зовнішню політику кожного нового уряду на всіх згаданих виборах просто неможливо, в рамках позитивного для України сценарію очікується, що виборчі процеси в країнах Глобального Півдня не спричинять загострення політичної та соціальної ситуації і, незалежно від результатів кожних конкретних виборів, відіграватимуть стабілізуючу роль для регіону.

Боротьба з руйнівними наслідками зміни клімату завжди була на передньому плані політичного порядку денного Глобального Півдня. Всі країни регіону відчують її наслідки, і хоча деякі з них можуть мати потенційні короткострокові економічні вигоди, зі стратегічної точки зору вони несуть загрозу апокаліптичного масштабу.

У глобальному масштабі кліматичні катаклізми Глобального Півдня мають катастрофічний ефект - наприклад, ефект Ель-Ніньо збільшує кількість кліматичних катаклізмів у Карибському басейні, а на узбережжі США серйозні наслідки має вирубка лісів в Амазонії або опустелювання в Африці.

У позитивному сценарії країни Глобального Півдня стануть рушійною силою у протистоянні кліматичним змінам. Вони можуть самі створити необхідні проекти та політичну інфраструктуру для залучення глобальних гравців і ресурсів до боротьби з наслідками зміни клімату. За таких умов ризик політизації цього питання буде мінімальним завдяки ініціативам і внутрішньому спрямуванню проектів країн Глобального Півдня.

Попри заперечення американської дипломатії, нова "холодна війна" з КНР все ж таки набуває своїх контурів, і обидва табори активно переманюють на свій бік нейтральні держави. Подекуди ці процеси набувають досить агресивних проявів - як, наприклад, агресивна кредитна дипломатія Китаю в Африці чи інформаційна та інвестиційна конкуренція Вашингтона і Пекіна за Латинську Америку.

Разом з тим, в рамках підтримки стабільного сценарію прогнозувалося, що США візьмуть курс на повернення до "лідерства за прикладом" і, відповідно, відновлять активну глобальну роль поборника ліберальних цінностей і прозахідного світового порядку.

Таким чином, в рамках українського позитивного сценарію міжнародного розвитку лідерство США і Заходу буде підтверджуватися, і, відповідно, позиція держав Глобального Півдня щодо України та української формули миру буде прямо корелюватися з цим покращенням. [26]

Росія виявляється більш залежною від альянсу БРІКС, ніж члени БРІКС від Росії. Цей висновок стає очевидним, якщо порівняти прогнозоване зростання ВВП країн-засновниць і нових членів БРІКС на 2024 рік. Подібні побоювання виникають і в Китаї, де вперше з початку 2000-х років, коли Народний банк Китаю почав надавати дані, китайські банки демонструють чисте зниження обсягів кредитування сектору нерухомості в річному обчисленні.

Якщо Китай спрямує значні кошти у свою обробну промисловість, це вимагатиме від ринків поглинання надлишку товарів, що утвориться в результаті. Враховуючи низький рівень внутрішнього споживання, Китай неминуче зверне свій погляд на західні ринки. Однак значне збільшення китайського експорту, ймовірно, наštтовхнеться на опір з боку США та ЄС, особливо в рік виборів.

Ініціювання антидемпінгового розслідування ЄС - це лише перший крок, і 2024 рік може стати свідком нових торговельних конфліктів. Крім того, в останньому кварталі 2023 року спостерігалось різке зниження інтересу країн Глобального Півдня до приєднання до БРІКС (найяскравішим прикладом є Аргентина).

За позитивного сценарію розвитку подій такі економічні бар'єри обмежуватимуть можливості зловмисної діяльності Росії та Китаю в контексті Глобального Півдня та ширше - на міжнародній арені.

За нейтрального сценарію виборча непередбачуваність, яка наразі присутня в багатьох країнах Глобального Півдня, буде збалансована. Хоча в багатьох випадках результати виборів призведуть до тимчасової нестабільності та/або політичного переформатування окремих держав, такі зміни не матимуть вирішального впливу на стабільність регіону.

Таким чином, вибори призведуть до зміни політичного керівництва в одних країнах, цементування позицій правлячих кіл в інших, але не матимуть вирішального впливу на стабільність самої регіональної системи міжнародних відносин чи національні інтереси України щодо розвитку відносин з країнами регіону [26].

Таким чином, з точки зору електорального питання, нейтральний сценарій означає, що Україна буде змушена переглядати свою позицію щодо конкретних країн в індивідуальному порядку у разі зміни політичного керівництва в результаті виборів.

За негативного сценарію, вибори стануть кризовою точкою для країн Глобального Півдня. Такий розвиток подій може бути особливо загрозливим для Індії та Пакистану, де суспільство вже значно поляризоване за політичними ознаками. Подібні загрозливі сценарії можна спостерігати і в Африці, де зростає ризик посилення авторитаризму та антидемократичних сил.

Росія та Китай, безсумнівно, скористаються такими настроями та потенційними наслідками, кожен у межах своїх сфер впливу та зі значним набором інструментів тиску.

Таким чином, за такого сценарію вибори стануть дестабілізуючим фактором і поглиблять як внутрішні кризи окремих країн, так і поділ на геополітичні блоки Глобального Півдня та його втягування у протистояння Вашингтон-Пекін.

Глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі сьогодні визначаються рядом ключових факторів, таких як політичні зміни, економічні тенденції, технологічний прогрес та геополітичні впливи. Україна, як і будь-яка інша країна, має враховувати ці сценарії у формуванні своєї торговельної стратегії та захисту національних інтересів. Україна повинна активно працювати над підвищенням конкурентоспроможності своїх товарів і послуг на світових ринках шляхом підвищення якості продукції, впровадження інновацій та розвитку ефективної маркетингової стратегії. Збільшення торговельних бар'єрів може стати викликом для українських експортерів. Уряд України повинен бути готовий відстоювати свої інтереси на міжнародних ринках та шукати альтернативні шляхи експорту.

Україна має активно розвивати свою цифрову інфраструктуру та стимулювати е-торгівлю для збільшення обсягів міжнародної торгівлі та розширення доступу до зарубіжних ринків. Для зменшення ризиків, пов'язаних з політичними чи економічними змінами у певних країнах, Україна повинна активно

диверсифікувати свої торговельні партнери та шукати нові ринки збуту для своїх товарів.

Україна має постійно оновлювати свою торговельну стратегію, враховуючи глобальні тенденції та зміни на світових ринках, щоб залишатися конкурентоспроможною та захищеною в умовах нестабільності.

Глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі мають значний вплив на економіку України та її можливості для розвитку та забезпечення національних інтересів. Ефективне управління цими сценаріями вимагає від українських владних структур та бізнесу гнучкості, стратегічного планування та швидкого реагування на зміни у світовій економіці.

ВИСНОВКИ

У підсумку хочеться сказати, що міжнародна торгівля в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку викликає необхідність дослідження та аналізу різних аспектів та проблем цього процесу. На основі проведеного дослідження та аналізів можна зробити наступні висновки:

Сутність міжнародної торгівлі та теорії й концепції її розвитку визначаються впливом глобалізації та інновацій, що створюють нові можливості та виклики для учасників міжнародного бізнесу. Міжнародна торгівля є ключовим елементом глобальної економіки, що полягає в обміні товарами та послугами між країнами. Вона сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, економічному зростанню, збільшенню добробуту та технологічному прогресу.

Сучасні технології міжнародної торгівлі включають в себе цифрові інструменти, що значно полегшують та прискорюють процеси торгівлі та сприяють розвитку міжнародного бізнесу. Світова цифровізація найбільш яскраво впливає на економіку. Наявність нових технологій значно полегшують ведення бізнесу та спрощують вибір товару клієнтом.

Інституціональне регулювання міжнародної торговельної діяльності відіграє важливу роль у забезпеченні правил гри на міжнародному ринку та зменшенні торговельних спорів. Велику роль у цьому грають міжнародні організації такі як СОТ, та їх угоди, наприклад GATT, GATS та TRIPS.

Проблеми та тенденції розвитку глобальної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів і послуг свідчать про необхідність адаптації українських компаній до змін у глобальному середовищі та розширення їхньої конкурентоспроможності. У першу чергу це слідування «зеленим» трендам, а точніше перехід на екологічно чисту продукцію. У другу чергу, це зменшення викидів у атмосферу, адже це гарно віддзеркалюється на репутації країни та її економічних суб'єктах.

Торговельна політика та зовнішня політика Європейського Союзу мають великий вплив на можливості та перспективи розвитку України як учасника

світової торгівлі. Особливо у даний момент, коли найближчим другом та союзником у нашій війні проти росії є Європейський союз. Значне збільшення частки Європейського союзу у імпорті та експорті України є гарною основою для майбутніх відносин.

З'ясовано, що систематизована зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу включає різні важелі впливу, зокрема тарифні та нетарифні методи регулювання. ЄС, який займає 16% світової торгівлі товарами, використовує Єдиний митний тариф для імпорту.

Визначено, що останнім часом частка експорту ЄС коливається через фінансово-економічну кризу та санкційні режими, а тренд-аналіз показує можливе зниження частки ЄС у світовій торгівлі в майбутньому. Найбільшими конкурентами ЄС є США та Китай. Динаміка експорту та імпорту товарів ЄС показує тенденцію до зростання, хоча імпорт може перевищити експорт, що вказує на можливість негативного сальдо торгового балансу. Аналізуючи сучасний стан зовнішньої торгівлі ЄС, можна зробити висновок про ефективність торговельної політики ЄС.

Доведено, що Україна є експортоорієнтованою країною, тому для неї важливо мати доступ до світових ринків. Міжнародна торгівля сприяє економічному зростанню України та підвищенню рівня життя її громадян. Україна має диверсифікувати свою торгівлю, щоб зменшити залежність від одного ринку. Ми маємо використовувати інструменти торговельної політики для захисту своїх національних інтересів.

Глобальні сценарії розвитку міжнародної торгівлі крізь призму українських національних інтересів вимагають від України уважного вивчення та аналізу для формування стратегії розвитку міжнародної торгівлі, спрямованої на захист та підтримку своїх національних інтересів. Гарними сценаріями розвитку буде швидка українська євроінтеграція, диверсифікація ринків збуту, а конкретніше розвиток торгових відносин з країнами Азії, перехід на екологічно чисті продукти, а відповідно покращення технологій та підвищення конкурентоспроможності українських виробників.

Зазначені аспекти та висновки є важливими для розуміння та аналізу сучасного стану та перспектив розвитку міжнародної торгівлі в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку. Для України важливо активно впроваджувати інновації, розвивати цифрові технології та зміцнювати співпрацю з міжнародними партнерами для досягнення успіху на міжнародних ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (London: W. Strahan and T. Cadell, 1776
2. Freedman M. The Largest E-Commerce Markets in the World - business.com. business.com. URL: <https://www.business.com/articles/10-of-the-largest-ecommerce-markets-in-the-world-b/> (date of access: 09.05.2024).
3. Heakal R. International trade : definition, benefits, criticisms. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/insights/what-is-international-trade/> (date of access: 08.05.2024).
4. Minvielle P. International Trade Technology: The Future of Global Business. webbfontaine. URL: <https://webbfontaine.com/2023/02/21/international-trade-technology-the-future-of-global-business/> (date of access: 04.05.2024).
5. Mukewar P. Council Post: How Technology Can Help Global Trade Become More Efficient, Inclusive And Equitable. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesfinancecouncil/2022/09/02/how-technology-can-help-global-trade-become-more-efficient-inclusive-and-equitable/?sh=77eb4b1795a5> (date of access: 09.05.2024).
6. Riddley M. Humans: Why They Triumphed. The wall street journal. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703691804575254533386933138> (date of access: 04.05.2024).
7. Sholom A., Berenda S. The role of WTO Dispute Settlement System in international and national institutional framework, the case of Ukraine // International Journal of Economics, Commerce & Management. 2018. Vol. VI. Issue 1. P. 78-98. (Index Copernicus).
8. Tajoli, L., Airoidi, F. & Piccardi, C. The network of international trade in services. Appl Netw Sci 6, 68 (2021). DOI: <https://doi.org/10.1007/s41109-021-004071>.
9. The Role of Technology in Streamlining International Trade. International Trade Council. URL: <https://tradecouncil.org/the-role-of-technology-in-streamlining-international->

- [trade/#:~:text=Technologies%20such%20as%20robotics,%20artificial,operations,%20increasing%20accuracy%20and%20productivity.](#) (date of access: 07.05.2024).
- 10.Theories of international trade. Pleadings. URL: <https://blog.ipleaders.in/theories-of-international-trade-2/> (date of access: 01.05.2024).
 - 11.Total trade in services. Available at: <https://hbs.unctad.org/total-trade-in-services>.
 - 12.Власюк О.С. Міжнародна торгівля та її вплив на економіку України // Вісник Національного університету "Київська політехніка". Серія: Економіка. - 2008. - № 3. - С. 12-17.
 - 13.Гриценко А. Інституційна архітектура і механізми економічного розвитку / А. Гриценко // Економічна теорія. — 2005. — №1. — С. 94—116.
 - 14.Гриценко А. Інституційна архітектура та перспективи розвитку // Економіка та управління. - 2010. - № 1. - С. 5-12.
 - 15.Рибчук А. В., Заблоцька Р. А. Тенденції та проблеми функціонування світового ринку комерційних послуг. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. № 28.(9). С. 86—89
 - 16.Русановський В.М. Міжнародна економіка: теорія і практика. - К.: Вісник, 2001. - 512 с.
 - 17.Співак В.А. Міжнародна економіка: теорія і практика. - К.: Либідь, 2003. - 624 с.
 - 18.Шолом А. С. Сучасні тенденції та перспективи розвитку міжнародної торгівлі // Теорія і практика сучасної науки (частина II) : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 червня 2017 р.). Київ : МЦНД, 2017. С. 19-21.
 - 19.Шнирков О. І. Спільна торговельна політика Європейського Союзу : курс лекцій. 2019. 23 с
 - 20.Retail trade turnover. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teis200/default/table?lang=en> (date of access: 09.05.2024).
 - 21.Meunier S., Nicolaidis K. The European Union as a conflicted trade power. International relations and the European Union. New York: Oxford University Press, 2011. P. 275-298.

22. Tariffs. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tariffs_e/tariffs_e.htm (date of access: 08.05.2024).
23. Prytula V. N. Instruments of foreign trade policy of the European Union. Актуальні проблеми секторальної економіки. 2015. 2 (18). P. 162–166.
24. Торгівельна політика: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* європейського союзу : монографія. Київ : Держ. департамент з питань адапт. законодавства, 2009. 140 с.
25. European trade policy. Trade Justice Movement. URL: <https://www.tjm.org.uk/trade-issues/european-policy> (date of access: 11.10.2022).
26. Global Trends 2024: THE PLACE OF UKRAINE ON GLOBAL SOUTH AGENDA - Prism Ua. Prism Ua. URL: <https://prismua.org/en/english-global-trends-2024-the-place-of-ukraine-on-global-south-agenda/> (date of access: 12.05.2024).
27. Економічна статистика (Зовнішньоекономічна діяльність) України, *Українська Служба Статистики*, source: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
28. Ukraine and the world through the prism of trade. Institute of New Europe. URL: <https://ine.org.pl/en/ukraine-and-the-world-through-the-prism-of-trade/> (date of access: 15.05.2024).
29. Yatsenko O., Schneeberger K, Tananaiko T. (2018). Trade facilitation and economic development: cooperation between Ukraine and the countries of North America. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. eISSN 2345-0355. 2018. Vol. 40. No. 1: 103–117. Article DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2018.10>; <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/view/1091>
30. Yatsenko O., Nitsenko V., Mardani A., Tananaiko T. (2018) The impact of global risks on the world trade and economic environment. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. – 2018. – (27), 435-444. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154279>. <http://fkd.org.ua/article/view/154279>
31. Yatsenko O., Nitsenko V., Mardani A., Streimikiene D., and Tananaiko T. Global risks of trade and economic cooperation of Ukraine with countries of the Northern American

- region. Montenegrin Journal of Economics, Vol. 15, No. 3 (2019), 217-225. DOI: 10.14254/1800-5845/2019.15-3.16 <http://www.mnje.com/en/current-issue>
- 32.Osaulenko O., Yatsenko O., Reznikova N., Rusak D., Nitsenko V. (2020). The productive capacity of countries through the prism of sustainable development goals: challenges to international economic security and to competitiveness. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2020. Vol 2, No 33. P. 492-499. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3011> DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207214> (1,1 д.а.)
- 33.Tsygankova T. M., Obolenska T. Y., Yatsenko O. M., Lyskova L. M., Sovenko O. I. Priority formats of trade integration of countries. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2020. Vol 3, No 34. 460-469. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2979> DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215601>
- 34.Yatsenko, O., Reznikova, N., Karasova, N., Musiiets, T., Lavrinenko, O., and Nitsenko, V. (2020). Modernization of the Format of Ukraine's Trade Integration With the EU in the Conditions of Implementation of the DCFTA. Problemy zarzadzania - management issues 2020; 18 (4(90)): 101-124. URL: <https://pz.wz.uw.edu.pl/resources/html/article/details?id=215871>
- 35.Bazaluk, O., Yatsenko, O., Reznikova, N., Bibla, I., Karasova, N., & Nitsenko, V. (2022). International integration processes influence on welfare of country. Journal of Business Economics and Management, 23(2), 382–398. <https://doi.org/10.3846/jbem.2022.16228> <https://journals.vgtu.lt/index.php/JBEM/article/view/16228>
- 36.Tsygankova T.M., Yatsenko O.M., Tananaiko T.S., Solodkovska G.V., Olefirenko V.V., Ishchenko A.V. (2022). Free trade agreements in the world trade system: benefits and models. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, 6 (47). 172–181. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3925>
- 37.Tananaiko, T.; Yatsenko, O.; Osypova, O.; Nitsenko, V.; Balezentis, T.; Streimikiene, D. ECONOMIC RATIONALE FOR MANIFESTATIONS OF ASYMMETRY IN THE GLOBAL TRADING SYSTEM. Sustainability 2023, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>; <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/6/5316>

38. Mozgovyy O., Rudenko-Sudarieva L., Shevchenko Y., Yatsenko O., Zhou W. (2023). FACTORS FOR CHOOSING OF INVESTMENT MODELS BY ASIAN COMPANIES IN THE IMPLEMENTATION AREA OF GLOBAL BUSINESS INITIATIVES. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(49), 149–162. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4000>
39. Shlapak, A.; Yatsenko, O.; Tananaiko, T.; Lyskova, L. INSTITUTIONAL PROVISION OF TARIFF AND NON-TARIFF REGULATION OF CROSS-BORDER TRADE. *Economics. Ecology. Socium*, 2023, 7, 1-23. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.2-1>.
40. <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/214>
41. Mariia Mykhailova, Olha Yatsenko, Yuliia Zavadzka, Oksana Afanasieva, Rainer Haas. The War in Ukraine and its Impact on Global Agricultural Trade (Auswirkungen des Ukrainekriegs auf den globalen Agrarhandel). *Die Bodenkultur: Journal of Land Management, Food and Environment*. Volume 74, Issue 2, 91–105, 2023. DOI: 10.2478/boku-2023-0008. SSN: 0006-5471 online, <https://content.sciendo.com/view/journals/boku/boku-overview.xml>
42. Shlapak Alla, Yatsenko Olha, Ivashchenko Oksana, Zarytska Nataliya, Osadchuk Valeriia (2023). Digital transformation of international trade in the context of global competition: technological innovations and investment priorities. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(53), 334–347. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4241>. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4241/3991>
43. Яценко О. М., Тананайко Т. С. Вплив цифровізації міжнародної торгівлі на економічний розвиток країн. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 8. № 2. С. 260–269. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-2-38>. URL: <http://ujae.org.ua/vplyv-tsyfrovizatsiyi-mizhnarodnoyi-torgivli-na-ekonomichnyj-rozvytok-krayin/>
44. Яценко О. М., Осадчук В.Є. Динаміка розвитку глобального ринку послуг з інтеграції даних в умовах становлення цифрового суспільства. *Збірник наукових*

праць “Вчені записки”. 2022. №29 (4). С. 89-105. DOI 10.33111/vz_kneu.29.22.04.07.047.053

45. Яценко О., Meyers, William H., Schneeberger, Kenneth C., Ускова Д. Динамізація торговельних суперечок за умов трансформації торговельної політики країн внаслідок пандемії COVID-19. Збірник наукових праць “Вчені записки”. – 2021. – №23 (2). – С. 89-105. DOI 10.33111/vz_kneu.23.21.02.08.054.060
46. Reznikova Nataliia V., Rubtsova Maryna Y., Yatsenko Olha M. The role of innovation clusters in building up investment and innovation strategies in the crossborder cooperation context. Actual problems of international relations. 2020. issue No. 142 С. 83-98. DOI: <https://doi.org/10.17721/apmv.2020.142.1.85-98> 47.
47. <https://www.wto.org/>

Короткий звіт подібності

Ім'я користувача:
Міжнародної торгівлі і маркетингу Сандул Марія

ID перевірки:
1016304072

Дата перевірки:
31.05.2024 15:36:21 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
31.05.2024 15:42:58 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Гнатюк А.Е. Глобальні тренди розвитку міжнародної торгівлі

Кількість сторінок: 42 Кількість слів: 7270 Кількість символів: 56028 Розмір файлу: 902.19 KB ID файлу: 1016099266

19.9% Схожість

Найбільша схожість: 4.76% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1015035299)

13.1% Джерела з Інтернету	94	Сторінка 44
11.8% Джерела з Бібліотеки	263	Сторінка 44

0% Цитат

Вилучення цитат виключено

Вилучення списку бібліографічних посилань виключено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи	1
------------------	---